

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Osobní a profesní život Milady Paulové v meziválečném období.

Na cestě k soudobým dějinám.

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Rauchová, Ph.D.

Autor práce: Petra Vlčková

Studijní obor: Historie

2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 28. dubna 2017

.....

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, PhDr. Jitce Rauchové, Ph.D., za její pomoc, cenné rady, připomínky a odborné konzultace.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce se zabývá profesním životem Milady Paulové od roku 1920 do konce meziválečného období. Věnuje se především reakcím historické obce, respektive Jaroslava Bidla, na historiččino rozhodnutí zaměřit se ve své badatelské činnosti na vznik Československé republiky a na československo – jihoslovanskou spolupráci odbojářů za první světové války. Zkoumány jsou i problémy, které si touto volbou historička způsobila – oddálení návržení na jmenování mimořádnou profesorkou a na její konflikt s Jaroslavem Bidlem. V poslední části bakalářské práce jsou srovnána tři významná díla Milady Paulové ze soudobých dějin (*Jugoslavenski odbor. Povijest jugoslavenske emigracije za svjetskog rata od 1914–1918*, *Jihoslovanský odboj a česká Maffie I. díl. Chorvatská politika za světové války do otevření říšské rady ve Vídni v květnu 1917 (1914–1917)* a *Dějiny Maffie. Odboj Čechů a Jihoslovánů za první světové války 1914–1918*).

Klíčová slova

Milada Paulová; Jaroslav Bidlo; Přemysl Šámal; Království Srbů, Chorvatů a Slovinců; Československá republika; soudobé dějiny; Československo – jihoslovanské vztahy.

Abstract

This thesis is about the professional life of Milada Paulová. The thesis deals with the reaction of the historical community to her decision to focus on contemporary history (origin of the Czechoslovak Republic, Czechoslovakia – South Slavic cooperation of rebels from the First World War). This decision caused her many problems (for example her nomination as a professor and the conflict between her and her teacher Jaroslav Bidlo). Three books by Milada Paulová (*Jugoslavenští odbor. Pověst jugoslovenské emigrace za světovou válku od 1914–1918*, *Jugoslávský odboj a česká Maffie I. díl. Chorvatská politika za světovou válku do otevření říšské rady ve Vídni v květnu 1917 (1914–1917)* a *Dějiny Maffie. Odboj Čechů a Jugoslávů za první světovou válku 1914–1918*) are compared in the last part of the thesis.

Key words

Milada Paulová; Přemysl Šámal; Jaroslav Bidlo; Kingdom of Serbs, Croatian and Slovenians; Czechoslovak Republic; contemporary history; Czechoslovakia – South Slavic relationships.

Obsah

1	Úvod	7
2	Osobní a profesní život Milady Paulové	12
2.1	Léta dětská a studentská.....	12
2.2	Milada Paulová v letech 1919 – 1925	16
2.3	Pracovní konflikt Milady Paulové a Jaroslava Bidla	23
3	Nová národní identita a výzkum soudobých dějin	29
4	Milada Paulová a soudobé dějiny	35
4.1	Dobová reflexe děl Milady Paulové.....	41
5	Závěr.....	47
6	Seznam pramenů a literatury	49
6.1	Prameny.....	49
6.1.1	Nevydané prameny	49
6.1.2	Edice	49
6.1.3	Díla Milady Paulové	49
6.2	Literatura	50
6.3	Slovníky	54
7	Seznam příloh.....	55

1 Úvod

Předkládaná bakalářská práce se věnuje Miladě Paulové (1891–1970), významné historičce 20. století, se kterou se pojí několik prvenství. Byla to první žena, jež v Československu působila na postu asistenta v historickém semináři Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, v roce 1925 se stala soukromou docentkou, o deset let později byla jmenována mimořádnou profesorkou a v roce 1945 řádnou profesorkou.¹ Také jako první zástupce ženského pohlaví působila od třicátých let dvacátého století v redakční radě časopisu *Byzantoslavica*.

Život Milady Paulové byl od vysokoškolských let velmi hektický a pracovně vytížený. Pravidelně přednášela na Filozofické fakultě Karlovy univerzity, pořádala přednášky pro laickou veřejnost, za svůj život napsala mnoho významných prací, podílela se na několika překladech a podnikala různé studijní cesty do zahraničí (do Království Srbů, Chorvatů a Slovinců – dále Království SHS, Francie, Bulharska, Velké Británie). Také pracovala v časopisu *Byzantoslavica*, kterému po druhé světové válce vtiskla novou tvář – udělala z něj mezinárodní časopis a z jeho bibliografie vytvořila světovou záležitost. Ovládala též několik jazyků – němčinu, francouzštinu, italštinu, ruštinu, srbochorvatštinu a angličtinu. V roce 1929 se stala členkou Slovanského ústavu v Praze, ve stejném roce byla zvolena mimořádnou členkou Královské české společnosti nauk. Za svoje badatelské konání obdržela v roce 1956 titul doktora historických věd.²

Milada Paulová nepatří v domácím prostředí k nejznámějším historikům; pokud se touto historičkou někdo po vědecké stránce zabývá, tak jde především o její zmíněné úspěchy, kterých dosáhla jako žena. Předkládaná bakalářská práce však má jiné cíle; předně se jako zajímavý a dosud ne zcela objasněný jeví příklon Milady Paulové k soudobým dějinám. Historiččin vědecký okruh se totiž týká dvou oblastí, které spolu souvisejí spíše topograficky než obsahově – zabývala se dějinami středověké Byzance a dějinami soudobými. V oblasti tzv. *Zeitgeschichte* pak pozornost věnovala okolnostem vzniku první republiky a československým a jihoslovenským vztahům během první světové války.³

¹ Lubomíra HAVLÍKOVÁ, *K 120. výročí narození profesorky Milady Paulové (2. 11. 1871–17. 1. 1970)*, *Slovanský přehled* 97, 2011, s. 397–398.

² Táž, „*První žena na univerzitě Karlově*“ (*Paměti Milady Paulové*), *Slovanské historické studie* 34, 2009, s. 132–136.

³ Miroslav ŠESTÁK – Bohumila ZÁSTĚROVÁ, *Milada Paulová*, *Slovanský přehled* 56, 1970, s. 216.

Jaké příčiny vedly Miladu Paulovou k tak dramatické proměně badatelských zájmů? Je možné tuto proměnu zařadit do širšího vývoje české (potažmo československé) historiografie? Jednalo se o rozhodnutí Milady Paulové, či proměnu jejího zájmu ovlivnily některé další osobnosti českého vědeckého a politického života?

Zodpovězení výše uvedených otázek není snadné, protože se dotýká nejen osobního a profesního života Milady Paulové, ale rovněž i souvislostí vývoje první Československé republiky a české historiografie. Těmto nárokům byla z větší části přizpůsobena struktura práce. Pro pochopení osobních i profesních motivací Milady Paulové bylo nezbytné zařadit její biogram, dovedený do konce meziválečného období. Tento časový úsek byl vybrán z toho důvodu, že historička nedokázala do té doby najít rovnováhu – na rozdíl od období po druhé světové válce – mezi svým osobním badatelským zájmem a požadavky, které na ni kladlo prostředí historického semináře Filozofické fakulty Karlovy univerzity. V první části práce bude tedy vylíčen život Milady Paulové od jejího dětství, přičemž pozornost bude zaměřena na vysokoškolská studia, vztah s profesorem Jaroslavem Bidlem a postupný odklon Paulové od tématu Byzance k aktuální problematice vzniku Československé republiky.

Druhá část bakalářské práce se pak pokusí zařadit profesní vývoj Milady Paulové do kontextu meziválečné československé historiografie s důrazem na vztah tehdejších historiků k tématu soudobých dějin. Milada Paulová se v tomto období primárně zabývala československým a jihoslovanským odbojem za první světové války, tedy současnými dějinami, jež byly v očích historiků považovány za nehistorické a žurnalistické téma. Na druhé straně se v tehdejší době děly tak významné události, že je bylo těžké ignorovat a bylo potřeba k nim zaujmout nějaké stanovisko. Proto se někteří historici, mezi nimiž byla i Paulová, začali zabývat soudobými dějinami. V tomto případě bylo rovněž nutné vyrovnat se s otázkou nově budované identity Československa. Tato část práce se bude rovněž zabývat názory Jaroslava Bidla, učitele Milady Paulové, na její díla ze soudobých dějin.

V poslední části práce pak bude pozornost věnována vlastním dílům Milady Paulové, která vznikla v meziválečném období a jsou věnována soudobým dějinám. Jedná se o tři nejvýznamnější publikace napsané do roku 1939: *Jugoslavenski odbor. Povijest jugoslavenske emigracije za svjetskog rata od 1914–1918* – dále pouze *Jugoslavenski odbor* (1925), *Jihoslovanský odboj a česká Maffie, I. díl. Chorvatská politika za světové války do otevření říšské rady ve Vídni v květnu 1917 (1914–1917)* – dále pouze *Jihoslovanský odboj a česká Maffie* (1928).

A nakonec dílo *Dějiny Maffie. Odboj Čechů a Jihoslovanů za první světové války 1914–1918 I., II. díl* – dále pouze *Dějiny Maffie*. (1937, 1939). V této části se autorka prostřednictvím komparace pokusí objasnit, zda je možné ve sledovaných titulech nalézt nějakou kontinuitu, zda se nějakým způsobem proměňovala metodologická východiska a použité prameny, a v neposlední řadě zda se Milada Paulová pokusila o syntetický výklad či zůstala v rovině pečlivé analýzy.

Systematičtější badatelský zájem o osobnost a dílo Milady Paulové je možné zaznamenat až v novém tisíciletí; předtím je možné odhalit pouze několik drobných článků k životním jubileím a nekrologů.⁴ Hlubší badatelský zájem začala osobnosti Milady Paulové věnovat Lubomíra Havlíková⁵ ze Slovanského ústavu Akademie věd České republiky. Její výzkumy se zaměřovaly jednak na problematiku výzkumu byzantských dějin, ale rovněž byly motivovány hledáním odpovědí na otázky, jaké postavení mohla získat žena v české meziválečné vědě. Lubomíra Havlíková rovněž editovala první vydání pamětí Milady Paulové.⁶ Drobnější studie o Miladě Paulové napsala Lenka Procházková,⁷ systematičtější pozornost pak první profesorce dějin slovanských národů a byzantologie věnovali Daniela Brádlarová a Jan Hálek.⁸ Kromě několika zásadních článků tito badatelé z Masarykova ústavu a Archivu Akademie věd zpřístupnili širší veřejnosti prostřednictvím několika edicí pozůstalost Milady Paulové; zaměřili se pak především na vztah k Jaroslavu Bidlovi a Přemyslu Šámalovi, který je možné rekonstruovat ze vzájemné korespondence.

⁴ *Jubileum vědecké pracovnice*, Slovanský přehled 42, 1956, s. 346; *Sedmdesátiny Milady Paulové*, Slovanský přehled 47, 1961, s. 295; *Pěťasedmdesátiny prof. dr. Milady Paulové*, Slovanský přehled 52, 1966, s. 312–313; M. ŠESTÁK, *Za profesorku Dr. Miladu Paulovou*, Československý časopis historický 18, 1970, s. 216–218; M. ŠESTÁK – B. ZÁSTĚROVÁ, *Milada Paulová*, s. 342–344.

⁵ L. HAVLÍKOVÁ, „Byla jsem svého času první docentkou, pak první profesorkou...“ *Dopis Milady Paulové Haně Benešové*, Slovanský přehled 3, 2010, s. 367–373; Táž, *Milada Paulová. První profesorka dějin slovanských národů a byzantologie na FF UK a profesorky Milady Paulové (2. 11. 1871–17. 1. 1970)*, Akademický bulletin 10, 2011, s. 26–27; Táž, *Můj život patřil vědě*, Akademický bulletin 12, 2011, s. 37; Táž, *K 120. výročí*, s. 397–401.

⁶ Milada PAULOVÁ, *Jak vznikl můj „Jugoslavenski odbor“ (Torzo pamětí Milady Paulové)*, in: L. Havlíková, „První žena“, s. 142–166.

⁷ Lenka PROCHÁZKOVÁ, *Neprávem zapomenutá Milada Paulová*, Od Ještěda k Troskám. Vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí 17, 2010, s. 73–77; Táž, *Milada Paulová a zapomenuté místa pamětí*, Bolšlavič 12: vlastivědný sborník Mladoboleslavsko 5, 2012, s. 220–223; Táž, *Výběrová edice z korespondence Albíny Dratvové Miladě Paulové*, Práce z dějin Akademie věd 1, 2012, s. 82–108.

⁸ Daniela BRÁDLEROVÁ – Jan HÁLEK, *Jihoslovenský výbor, Slovinci a Milada Paulová*, in: Jure Gašparič a kol. (edd.), *Češi a Slovinci v moderní době. Politika – společnost – hospodářství – kultura/Slovenci in Čechi v dobi moderne. Politika – družba – gospodarstvo – kultura*, Praha/Ljubljana 2010, s. 117–132; Titíž, *Osobní a profesní vztah Milady Paulové a Jaroslava Bidla na pozadí jejich vzájemné korespondence*, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 16, 2002, s. 552–569; Titíž, *Milada Paulová a její reflexe vzniku republiky*, in: Rudolf Kučera (ed.), *Muži října 1918. Osudy aktérů vzniku Republiky československé*, Praha 2011, s. 121–130.

O Miladě Paulové vznikly též dvě kvalifikační práce. Rigorózní práce Bohumila Neumanna *Milada Paulová (1891–1970). Příběh cesty k dosažení první ženské docentury v Československu v roce 1925.*⁹ Tato práce byla obhájena na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy pod vedením doc. Aleny Míškové již v roce 2009. Autor se v této době ještě nemohl opřít o výše zmíněné edice korespondence, zaměřil se tudíž na vylíčení životopisu Milady Paulové do roku 1925 na základě studia její pozůstalosti. Diplomová práce „*Drahá slečno doktore...“ Milada Paulová v letech 1925–1935,*¹⁰ kterou Petra Michnáčová obhájila v roce 2014 na Přírodovědně-humanitní a Pedagogické fakultě Technické univerzity v Liberci pod vedením Jaroslava Čechury, se věnuje období 1925–1935 a mapuje tak spor Milady Paulové a Jaroslava Bidla.

V předkládané bakalářské práci byla v největší míře využita edice *Jaroslav Bidlo – Milada Paulová střet generací? Paměti a vzájemná korespondence zakladatelů české byzantologie a slovanských studií* od Daniely Brádrerové a Jana Hálka. Obsahem edice je korespondence mezi těmito historiky do roku 1937 a jejich paměti. Velmi emotivně laděné dopisy nám odhalují jejich vztah a úctu, jež mezi sebou měli až do roku 1933, ale dokumentují i okolnosti sporu. Edice „*Drahý pane kancléři...“ Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala (1921–1935) I. díl,* obsahuje dopisy mezi Miladou Paulovou a Přemyslem Šámalem do roku 1935. Odkrývají jejich přátelství a vliv, který měl Šámal na Paulovou. Milada Paulová se na kancléře prezidenta republiky obracela ve chvílích, kdy potřebovala poradit.

V Masarykově ústavu – Archivu Akademie věd České republiky je uložen osobní fond Milady Paulové čítající 55 kرتونů, rozdělený do několika skupin. Skupina Životopisný materiál obsahuje legitimace, cestovní pasy, památníky, diáře, dokumenty o studijních a profesních úspěších Milady Paulové, oddací list rodičů Milady Paulové, dokumenty dokazující nežidovský původ předků a fragment historiččina životopisu. Tato skupina materiálu, přestože nepatří mezi nejbohatší, nám poskytuje řadu cenných informací. Proto autorka bakalářské práce s touto částí fondu pracovala nejvíce. Další skupinu osobního fondu Milady Paulové tvoří Korespondence, která je nejrozsáhlejší a největší složkou celého fondu.

⁹ Bohumil NEUMANN, *Milada Paulová (1891–1970). Příběh cesty k dosažení první ženské docentury v Československu v roce 1925.* Rigorózní práce PF UK, Praha 2008.

¹⁰ Petra MICHNÁČOVÁ, „*Drahá slečno doktore...“ Milada Paulová v letech 1925–1935.* Diplomová práce P-HaPF TU, Liberec 2014.

Korespondence Milady Paulové je velmi rozmanitá, obsahuje rodinné dopisy, dopisy přátelům a kolegům a pracovní dopisy. Pro tuto bakalářskou práci bylo však potřeba použít korespondenci, kterou vedla Milada Paulová s Jaroslavem Bidlem a Přemyslem Šámalem. Tyto dopisy vyšly ve zmíněných edicích, a proto autorka textu pracovala s nimi. Fond však nabízí i další dopisy, které si Paulová vyměňovala mimo jiné s představiteli jihoslovanského odboje.

Dále autorka bakalářské práce pracovala s prameny úřední povahy uloženými v Archivu Univerzity Karlovy, fond Filozofická fakulta 1882 – 2002. Jedná se o osobní složku Milady Paulové vedenou od roku 1918 do roku 1962, v níž jsou uloženy prameny týkající se historiččina působení na Filozofické fakultě Karlovy univerzity. Autorku textu především zajímal posudek habilitační komise na její habilitační práci *Jugoslavenští odbor* a návrh na historiččino jmenování mimořádnou profesorkou, v němž je mimo jiné rozebráno dílo *Jihoslovanský odboj a česká Maffie, I. díl*.

2 Osobní a profesní život Milady Paulové

2.1 Léta dětská a studentská

Milada Anna Josefa Paulová se narodila 2. listopadu 1891 Anně a Františku Karlu Paulovým v Dařenicích (v dnešním Loukově), v někdejší okrese Mnichovské Hradiště.¹¹ František Paul se narodil v roce 1862 v Lysé nad Labem.¹² Krátce poté se jeho rodina přestěhovala do Svijan, kde otec Karel Paul vykonával funkci hospodářského ředitele na panství knížete Kamila Rohana.¹³ Miladin otec odmaturoval v roce 1880 na První německé vyšší reálné škole v Praze. Také si udělal zkoušku z účetnictví, počtů a obchodu a nastoupil na post účetního v cukrovaru¹⁴ v Dařenicích.¹⁵ Anna Paulová se narodila roku 1870 Josefě a Josefu Bernardovým. Josef Bernard pocházel z rolnické rodiny, ale vypracoval se na post turnovského okresního starosty, na zemského poslance a na úspěšného podnikatele.¹⁶ Podle Milady Paulové začal jako první dovážet do Čech uherskou mouku, na níž zbohatl a mohl si pořídit v 80. letech 19. století válcový mlýn, pilu a pekárnu.¹⁷

Anna se 4. listopadu roku 1890 provdala za osmadvacetiletého Františka Paula.¹⁸ Josef Bernard si však nepřál, aby si jeho dcera vzala Františka za muže, přál si pro ni lepší partii. Anna otce neposlechla a svatba se konala v loukovském kostele. Šťastí manželům nevydrželo dlouho, Anna krátce po narození dcery Milady onemocněla tuberkulózou a nedlouho po porodu druhého dítěte v březnu 1895 zemřela.¹⁹

¹¹ Státní oblastní archiv Praha (dále SOA Praha), Sběrka matrik, FU Loukov, okr. Mladá Boleslav, matrika narozených 1881–1899, s. 55; Archiv Univerzity Karlovy (dále AUK), Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, kart. 47, inv.č. 566, spisy prof. Paulové Milady, Osobní výkaz, fol. 12.

¹² SOA Praha, Sběrka matrik, FU Loukov, okr. Mladá Boleslav, matrika narozených 1881–1899, s. 55.

¹³ L. PROCHÁZKOVÁ, *Neprávem zapomenutá Milada Paulová*, s. 220; Táž, *Milada Paulová*, s. 74.

¹⁴ Cukrovar patřil v té době Josephu Johnovi Rustonovi, anglickému staviteli lodí a majiteli pražské Rustonky.

Miroslav HUBERT, *Pražská Rustonka a rod Rustonů*, Praha 2015, s. 5, 21.

¹⁵ L. PROCHÁZKOVÁ, *Neprávem zapomenutá Milada Paulová*, s. 220; Táž, *Milada Paulová*, s. 74.

¹⁶ Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky (dále MÚ AAV ČR), fond Milada Paulová, kart.1, sign. I) a 2, inv. č. 4, oddací list; SOA Praha, Sběrka matrik, FU Loukov, okr. Mladá Boleslav, matrika narozených 1881–1899, s. 55.

¹⁷ *Dokumenty I – 478 (dopis M. Paulové P. Šámalovi z 6. července 1927)*, in: D. Brádrlerová – J. Hálek (edd.), „Drahý pane kancléři...“ Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala (1921–1935) I díl, Praha 2011, s. 108; M. PAULOVÁ, *Paměti*, in: D. Brádrlerová – J. Hálek (edd.), Jaroslav Bidlo – Milada Paulová Střet generací? Paměti a vzájemná korespondence zakladatelů české byzantologie a slovanských studií, Praha 2014, s. 130.

¹⁸ MÚ AAV ČR, fond Milady Paulové, kart. 1, sign. I) a 2, inv. č. 4, oddací list.

¹⁹ L. PROCHÁZKOVÁ, *Milada Paulová*, s. 75; dále pojednává o rodičích a prarodičích Milady Paulové: B. NEUMANN, *Milada Paulová*, s. 24–29; P. MICHNÁČOVÁ, „Drahá slečno...“, s. 18–21.

Brzy po ní zemřel i syn Karel. František Paul se už nikdy neoženil a vychovával Miladu sám. S výchovou mu pomáhala Vilemína Brunclíková (22. srpna 1873 – 8. června 1951), dcera nájemce místního hostince, jež se starala o Miladu až do své smrti. Milada považovala Vilemínu za svoji druhou matku a Brunclíková se tak postupem času stala součástí rodiny Paulových.

Další tvrdý střet s realitou, kterou byla historička v mládí zasažena, se týkal jejího dědečka Jaroslava Bernarda. Ten jí nechtěl vydat dědictví po matce. Přestože nakonec Milada dědictví získala (právně jí zastupoval její otec František), vztahy s Bernardovými byly navždy přetřhány.²⁰

Milada Paulová od raného dětství trpěla stejnou nemocí jako její matka – tuberkulózou.²¹ „*Na rozdíl od Karlíka, jak se mu říkalo, byla jsem těžce nemocné dítě od narození. Jen zázrakem jsem zde (...) Byla jsem neduživé, ošklivé dítě – dlouho zamračená holčička.*“²² Františka Paula povýšili na ředitele cukrovaru, a tak mohl dceři nákladnou léčbu zaplatit. Jak sama historička uvádí, měla v dětství dvě vychovatelky, dva pokoje hraček a byla na několika zdravotních cestách v zahraničí: v Německu, Švýcarsku a v severní Itálii.²³

Po krachu cukrovaru v roce 1904 František Paul odešel do výslužby a Paulovým se rapidně snížila jejich dosavadní životní úroveň. Přestěhovali se do Prahy, kde v roce 1907 Milada nastoupila na c. k. Český ústav pro vzdělání učitelek (obecnou školu absolvovala v Loukově a měšťanskou školu v Mnichovském Hradišti).²⁴ Zde se seznámila se svojí dlouholetou přítelkyní Albínou Dratvovou.²⁵

²⁰ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Jaroslava Bidla a Milady Paulové – svědectví o formování české byzantologie a slavistiky, pojetí historie a střetu generací*, in: D. Brádlarová – J. Hálek (edd.), Jaroslav Bidlo, s. 11; Titíž, *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala – svědectví o českém a jihoslovanském odboji, o pojetí historie a první ženské profesuře v Československu*, in: D. Brádlarová – J. Hálek (edd.), „Drahý pane kancléři...“ I díl, s. 7.

²¹ Milada Paulová netrpěla pouze tuberkulózou, v roce 1933 jí byla diagnostikována neurastenie, sekundární neuróza žaludku a střev a hypotomie.

AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, kart. 47, inv.č. 566, spisy prof. Paulové Milady, lékařské vyšetření z 28. února 1933 v Praze, fol. 84.

²² M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 130–131.

²³ *Dokumenty 1 – 478 (dopis M. Paulové P. Šámalovi z 6. července 1927)*, s. 108.

²⁴ L. PROCHÁZKOVÁ, *Neprávem zapomenutá Milada Paulová*, s. 221; Táž, *Milada Paulová*, s. 76; dále o dětství a o školní docházce Milady Paulové pojednává: B. NEUMANN, *Milada Paulová*, s. 29–34; P. MICHNÁČOVÁ, „*Drahá slečno...*“, s. 21–25.

²⁵ Albína Dratvová vystudovala matematiku a filozofii na Filozofické fakultě Univerzity Karlo-Ferdinandovy. Po absolvování vysoké školy se stala středoškolskou profesorkou (např. učila na dívčím gymnáziu Krásnohorská). V roce 1927 nastoupila na ministerstvo školství a národní osvěty jako referentka v pedagogickém oddělení. V roce 1932 se stala docentkou filozofie a začala přednášet na Přírodovědecké fakultě Karlovy univerzity.

L. PROCHÁZKOVÁ, *Úvod a ediční poznámka*, in: L. Procházková, Výběrová edice z korespondence Albíny Dratvové Miladě Paulové, *Práce z dějin Akademie věd* 1, 2012, s. 85–86.

S tou začala po úspěšném absolvování zmíněné školy externě navštěvovat c. k. Akademické gymnázium. V roce 1913 zde obě složily maturitu, Paulová dokonce s vyznamenáním. Po ukončení gymnázia nastoupila Milada Paulová do chlapecké školy v Libni jako výpomocná učitelka.²⁶ V roce 1913 Paulová začala studovat na Filozofické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity dvouobor historie a zeměpis. Zde se setkala s mužem, jenž ovlivnil její budoucí profesní život, s profesorem Jaroslavem Bidlem.²⁷ Stejně jako její učitel se zaměřila ve studiu na dějiny Byzance a na dějiny jihovýchodní Evropy. Jaroslav Bidlo v Miladě Paulové rozpoznal nadanou a pracovitou žákyni, považoval ji dokonce za svou nejlepší studentku a zadal jí těžkou seminární práci na téma *Styky českých husitů s cařihradskou církví na základě církevních poměrů byzantských*, kterou Paulová rozpracovala na disertační práci.²⁸ Během studia si Milada Paulová udělala učitelké zkoušky nezbytné pro vyučování na středních školách. Univerzitu ukončila 21. ledna 1918, kdy obdržela titul doktorky filozofie.²⁹ Milada Paulová studovala na univerzitě v době, kdy v Evropě zuřila první světová válka. Tomuto tématu se nevyhnuli studenti ani ve škole, kde od svých učitelů poslouchali jejich názory a poznávali jejich postoje k válce. V pamětech Milady Paulové je nepatrná zmínka o této době, ale i z té je zřejmé, že už na studiích měla zájem o tehdejší politické dění a sympatizovala s československým protihabsburským odbojem.³⁰

²⁶ AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1882–2000, kart. 47, inv. č. 566, spisy Paulové Milady, zpráva habilitační komise, fol. 39.

²⁷ Jaroslav Bidlo (17. listopadu 1868 – 1. prosince 1937) byl eminentní český historik a žák Jaroslava Golla. Ve své vědecké činnosti se zaměřil především na dějiny východní Evropy a dějiny Balkánského poloostrova. Zájem o tuto problematiku projevil už při studiích na Filozofické fakultě české univerzity Karlo-Ferdinandovy. Jaroslavem Gollem byl roku 1892/3 poslán na studijní cestu do Polska, kde se měl věnovat česko-polským vztahům, respektive Jednotě bratrské. Z tohoto pobytu vznikl spis *Čeští emigranti v Polsku v době husitské a mnich Jeroným Pražský* vydaný v roce 1895. Po této práci následovala další díla o Jednotě bratrské, mezi ty nejvýznamnější patří *Jednota bratrská v prvním vyhnání (1909)*, a *Akty jednoty bratrské, sv. I., (1915)*. Druhým hlavním badatelským tématem Jaroslava Bidla byly dějiny slovanských národů; od roku 1912 se podílel na spoluredigování časopisu *Slovanstvo* a napsal například knihy: *Dějiny Ruska XIX. století (1907)* a *O historii Slovanstva (1911)*. Jeho třetím významným vědeckým tématem byly dějiny Byzance.

D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Jaroslava Bidla a Milady Paulové*, s. 7–10; více o osobnosti Jaroslava Bidla: D. BRÁDLEROVÁ, *Jaroslav Bidlo (1868–1937)*, Akademický bulletin 10, 2012, s. 32; Marek ĎURČANSKÝ, *Jaroslav Bidlo a Gollova škola*, in: Bohumil Jiroušek a kol. (edd.), *Jaroslav Goll a jeho žáci, České Budějovice 2005*, s. 439 – 449 (= *Historia Culturae VI*); Jaroslav BIDLO, *Paměti I., II., III.*, in: D. Brádlarová – J. Hálek (edd.), *Jaroslav Bidlo*, s. 26 – 119.

²⁸ Josef TOMEŠ, *První česká vysokoškolská profesorka*, Odkaz: listy Masarykovy společnosti 24 / 25, 2010, s. 28.

²⁹ Více informací o studiích Milady Paulové na vysoké škole viz M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 134–145; M. PAULOVÁ, *Jak vznikl můj „Jugoslavenští odbor“*, s. 146–156; B. NEUMANN, *Milada Paulová*, s. 34–48; P. MICHNÁČOVÁ, *„Drahá slečno...“*, s. 21–25.

³⁰ M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 141–143; M. PAULOVÁ, *Jak vznikl můj „Jugoslavenští odbor“*, s. 145–156.

Přesto tato zmínka nenaznačuje, že by se tato problematika stala jejím budoucím hlavním vědním okruhem; na škole se věnovala Byzantské říši.³¹ Je to pouhé konstatování, že historičce nebyl lhostejný okolní svět a názory, jež měli profesori na univerzitě. Milada Paulová své paměti, ve kterých barvitě a s nadhledem popisuje dětství, studentská léta, školní atmosféru na Karlově univerzitě, své tři profesory Jaroslava Bidla, Josefa Pekaře, Josefa Šustu a svoji vědeckou kariéru do odjezdu do Království SHS, začala psát v roce 1962. A jelikož velmi důkladně popisuje tehdejší život na univerzitě (kde se za války přednášelo, kdo, jak a co přednášel atd.) musela se logicky zmínit o názorech svých profesorů, které měli na první světovou válku a o které se podělili se svými žáky.³² „V Lázních³³ jsme slyšeli o prvních padlých z našeho středu, v Lázních jsme bohužel slyšeli i první skeptická slova o československých legiích na Sibiři.“³⁴ Dále historička uvádí, že se profesori po projevu českých spisovatelů v květnu 1917 rozdělili na dva tábory, naradikální a oportunistický. Též uvádí názory prof. Pekaře, který nechtěl uvěřit tomu, že by se Rakousko-Uhersko mohlo rozpadnout.³⁵ „nemohl a nemohl uvěřit, že by se R[akousko]-U[hersko] rozpadlo, bouřili jsme se v přestávkách, ale přímo se nikdo neodvážil protestovat (...) Pekař nebyl nestatečný zbabělec. Nedovedl však a nebyl s to si představit zánik státního stroje, jímž byla habsburská monarchie (...) ale Pekaři člověku unikl „život,“ který již v roce 1917 vydával na všech polích veřejného života lepším pozorovatelům zřetelné svědectví, že základy monarchie jsou podkopány.“³⁶

První světová válka měla vliv i na domácnost Paulových. Miladin otec byl za války ovlivněn českým nacionalismem.³⁷ V jednom ze svých dopisů Přemyslu Šámalovi Paulová píše o katastrofě, kterou zavinil otcův a její patriotismus. František Paul před první světovou válkou vždy ukládal peníze do německé banky Union.³⁸

³¹ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Milada Paulová*, s. 122.

³² M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 146–156; M. PAULOVÁ, *Jak vznikl můj „Jugoslavenští odbor“*, s. 155.

³³ Lázně byla budova, kde se za první světové války přednášelo, protože se přednáškové místnosti světských fakult, musely přenechat nemocničním účelům. Pravděpodobně se jednalo o budovu v Lázeňské ulici v Praze na Malé straně.

M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 167; Jan HAVRÁNEK a kol., *Dějiny Univerzity Karlovy 1802–1918 III díl*, Praha 1997, s. 203.

³⁴ M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 142 – 143; M. PAULOVÁ, *Jak vznikl můj „Jugoslavenští odbor“*, s. 155.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ *Dokumenty 1 – 478 (dopis M. Paulové P. Šámalovi z 6. července 1927)*, s. 109.

³⁸ Tamtéž.

„A když propukla válka, vzepřel se i v tatíčkoví národní cit – jako dnes se na to pamatují! Prohlásil, více že přece jen nezůstane u Němců, a já vydatně pomáhala.“³⁹

František Paul své peníze převedl v roce 1915 do české banky, ta ale zkrachovala a Paulovi přišli skoro o celé své úspory.⁴⁰

Po ukončení studia chtěla Milada Paulová pokračovat ve své vědecké činnosti. „Má touha pracovat, vyniknout v oboru historie byla tak silná, že pro mne neexistovalo nic jiného.“⁴¹ Musela zároveň vyřešit svoji finanční situaci a najít si rychle zaměstnání. Proto od 16. září roku 1918 do 1. července 1919 učila na Městském reálném dívčím gymnáziu Krásnohorská dějepis a zeměpis. Také se ucházela o místo ve Veřejné a univerzitní knihovně v Praze, kde ji odmítli s tím, že ženy v knihovně pracovat nemohou.⁴² Štěstí se na ni usmálo po přímluvě profesorů Šusty⁴³ a Pekaře,⁴⁴ kteří jí v roce 1918 zajistili místo druhého asistenta v Historickém semináři. Nejprve se o tuto funkci dělila s kolegou Josefem Dostálem,⁴⁵ od března 1919 do července 1919 byla prvním a jediným asistentem Paulová.⁴⁶

2.2 Milada Paulová v letech 1919 – 1925

V roce 1919 byl zrušen předpis zakazující ženám pracovat v knihovně (jednalo se o ministerský výnos z 10. března 1919), a tak mohla Milada Paulová 28. července roku 1919 nastoupit na místo praktikantky ve Veřejné a univerzitní knihovně v Praze,⁴⁷ kde zůstala až do roku 1935.⁴⁸

³⁹ *Dokumenty I – 478 (dopis M. Paulové P. Šámalovi z 6. července 1927)*, s. 109.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 144; M. PAULOVÁ, *Jak vznikl můj „Jugoslavenští odbor“*, s. 156.

⁴² MÚ AAV ČR, fond Milada Paulová, kart. 1, sign. I a) 2, inv. č. 7, Zamítnutí žádosti M. Paulové o místo praktikantky v c. k. Veřejné a univerzitní knihovně; dále o prvních pracovních zkušenostech Milady Paulové pojednává: B. NEUMANN, *Milada Paulová*, s. 25–27; P. MICHNÁČOVÁ, „*Drahá slečno...*“, s. 48–78.

⁴³ Josef Šusta (19. února 1974–27. května 1945) byl významný český historik a žák Jaroslava Golla. Věnoval se především českým dějinám ve 13. – 14. století, dějinám protireformace v 16. století a mezinárodním vztahům v novověku. V roce 1916 zastával funkci děkana Filozofické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity, roku 1920 byl ministrem školství a národní osvěty a v roce 1939 se stal prezidentem České akademie věd a umění.

Více o osobnosti Josefa Šusty: Jiří LACH, *Gollův žák Josef Šusta*, in: Bohumil Jiroušek a kol. (edd.), *Jaroslav Goll a jeho žáci*, České Budějovice 2005, s. 343–356 (= *Historia Culturae VI*).

⁴⁴ Josef Pekař (12. dubna 1870–23. ledna 1937), žák Jaroslava Golla, patří mezi největší české historiky na přelomu 19. a 20. století. V letech 1931–1932 se stal rektorem na Karlově univerzitě.

Více o osobnosti Josefa Pekaře: Marek ĎURČANSKÝ, *Gollovec Josef Pekař*, in: Bohumil Jiroušek a kol. (edd.), *Jaroslav Goll a jeho žáci*, České Budějovice 2005, s. 9–24 (= *Historia Culturae VI*).

⁴⁵ Josef Dostál (20. října 1892–26. února 1955), byl český historik, muzeolog, překladatel a archivář Státního ústředního archivu v Praze.

⁴⁶ B. NEUMANN, *Milada Paulová*, s. 48–49.

⁴⁷ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Jaroslava Bidla a Milady Paulové*, s. 13.

⁴⁸ AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, kart. 47, inv.č. 566, spisy Paulové Milady, Přehled působení ve službě do 31. března 1950, fol. 19.

Rok 1919 se stal pro doktorku Paulovou osudovým. „*V tomto roce mé asistentury se zrodilo veliké dobrodružství mého života.*“⁴⁹ Člen domácího protirakouského odboje v první světové válce Bedřich Štěpánek,⁵⁰ který zastupoval Edvarda Beneše ve funkci ministra zahraničních věcí v době pařížských mírových jednání, se v čase výkonu této funkce rozhodl spolu se svým přítelem Rudolfem Giunem zřídit Československo-jihoslovanskou komisi. Ta měla sloužit jako poradní orgán ministerstva zahraničních věcí a byla zaměřená především na oblast kultury, vědy, vojenství a ekonomiky. Vedení komise se rozhodlo vyslat do Království SHS, který by zmapoval a sepsal dějiny jihoslovanského a československého odboje a jejich spolupráci za velké války.⁵¹

Obě země navázaly na společnou spolupráci za první světové války a jejich vztahy se začaly po válce prohlubovat a rozvíjet. Spolupráce se týkala mnoha okruhů, co se týče té politické, tak bylo zřízeno Československé velvyslanectví v Bělehradě a zastupitelské úřady Československa v Lublani, Záhřebu, Sarajevu a Splitu. Království SHS mělo velvyslanectví v Československu v Praze a konzulát v Brně. Po hospodářské stránce to byla např. obchodní výměna československého cukru za jihoslovanské zemědělské produkty (maso, pšenice). Jednalo se také o kulturní aspekty, ve kterých se pravděpodobně nejvíce angažovala Československo-jihoslovanská liga,⁵² nepřímá pokračovatelka Československo-jihoslovanské komise.⁵³ Ta pořádala různé exkurze, přednášky, výstavy, zakládala knihovny, atd.⁵⁴

⁴⁹ M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 147; M. PAULOVÁ, *Jak vznikl můj „Jugoslavenští odbor“*, s. 160.

⁵⁰ Bedřich Štěpánek se narodil 5. února 1884 v Praze a zemřel jako neznámý voják v druhé světové válce. Vystudoval vídeňskou konzulární akademii, absolvoval pařížské školy Ecole libre des sciences politiques a Ecole des Langues Orientales a Právnickou fakultu v Praze. Po studiích nastoupil do rakousko-uherské konzulární služby, stal se vicekonzulem v Istanbulu, v Brémách a Dortmundu. Za první světové války se stal významným členem Maffie. Po válce byl jmenován ministerským radou a v listopadu 1920 se stal prvním československým velvyslancem v USA. V této funkci však nestrval dlouho. Jeho podřízení si na něho začali stěžovat, a tak Štěpánek nakonec podal rezignaci a poslední roky svého života se rozhodl strávit v Americe, kde o něm nemáme moc informací.

J. HÁLEK, *Bedřich Štěpánek a Přemysl Šámal ve službě republice*, in: J. Hálek (ed.), *Americká stopa české Maffie. Vzájemná korespondence prvního československého vyslance v USA Bedřicha Štěpánka s kancléřem prezidenta republiky Přemyslem Šámalem (1921–1938)*, Praha 2015, s. 12–32; Týž, „*Washingtonská aféra – a osud prvního československého vyslance v USA Bedřicha Štěpánka*“, *Historický obzor* 25, č. 1/2, 2014, s. 22–28.

⁵¹ M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 147–148; M. PAULOVÁ, *Jak vznikl můj „Jugoslavenští odbor“*, s. 160 – 161; dále o studijní cestě do Království SHS pojednává: B. NEUMANN, *Milada Paulová*, s. 27–34; P. MICHNÁČOVÁ, „*Drahá slečno...*“, s. 79–110.

⁵² Jana HRABCOVÁ, *Československo-chorvatské vztahy v období 1918–1938*. Bakalářská práce FF MU, Brno 2006, s. 12.

⁵³ M. PAULOVÁ, *Jihoslovanský odboj a česká Maffie I díl. Chorvatská politika za světové války do otevření říšské rady ve Vídni v květnu 1917 (1914–1917)*, Praha 1928, s. 8.

⁵⁴ J. HRABCOVÁ, *Československo-chorvatské vztahy*, s. 48.

Ale zpět k volbě historika, jenž by zmapoval vzájemné vztahy obou nově vzniklých zemí. Nejprve Československo-jihoslovanská komise vybrala prof. Karla Kadlece,⁵⁵ odborníka na dějiny slovanského práva, ovšem pro svůj vysoký věk byl zamítnut. Jaroslav Bidlo, člen komise, se rozhodl tento úkol svěřit své žačce. Ta se právě chystala na studijní pobyt do Francie, kde se měla věnovat studiu středověkých byzantských dějin. Po rozhovoru a prosbě svého učitele se nakonec rozhodla vydat do Království SHS. Tuto cestu podpořila nejen komise, ale také ministerstvo školství a národní osvěty.⁵⁶

Dne 9. dubna 1919 odjela Milada Paulová do Království SHS. Po příjezdu na historičku čekalo několik problémů. Její hlavní informátor a člověk, který jí měl po dobu jejího pobytu pomáhat, Rudolf Giunio, se ukázal jako nespolehlivý. Nepomohl jí vyřešit problém s dlouhodobým ubytováním, neboť v hotelu, v němž po svém příjezdu do země bydlela, mohla zůstat jenom pár dní. Tuto záležitost jí nakonec pomohl vyřešit vicekonzul Odon Pára,⁵⁷ který jí našel vyhovující privát. Giunio měl i nadále neustále mnoho práce a Milada Paulová se na něho nemohla spolehnout ani po praktické, ani po té pracovní stránce.⁵⁸ Když s ním potřebovala mluvit ohledně své práce, nikdy neměl čas. Doktorka posléze došla k názoru, že i kdyby na ni měl Rudolf Giunio čas, tak by jí pravděpodobně stejně nemohl pomoci. Neměl žádnou moc ani slovo v zemi.⁵⁹

Miladě Paulové nakonec pomohli proniknout do politických a intelektuálních sfér český novinář a politik František Hlaváček⁶⁰ a chorvatský politik Večeslav Vilder.⁶¹ Na základě jejich vlivu a známostí se historička seznámila s několika významnými odbojáři,⁶² například se Svetozarem Pribičevićem,⁶³ Stjepanem Radićem⁶⁴ či Ivanem Lorkovićem.⁶⁵

⁵⁵ Karel Kadlec byl český právní historik a odborník na právní slovanské dějiny.

⁵⁶ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala*, s. 12.

⁵⁷ Odon Pára byl český diplomat a spisovatel. Za první světové války působil v Maffii, v letech 1920–1928 se stal konzulem v Záhřebu, po té působil na ministerstvu zahraničních věcí v Praze.

⁵⁸ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala*, s. 13.

⁵⁹ M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 151; M. PAULOVÁ, *Jak vznikl můj „Jugoslavenští odbor“*, s. 165.

⁶⁰ František Hlaváček byl český politik a novinář. Během první světové války působil v československých legiích v Itálii.

⁶¹ Večeslav Vilder byl chorvatský politik českého původu a propagátor československo-jihoslovanské vzájemnosti.

⁶² *Vzájemná korespondence (dopis M. Paulové J. Bidlovi z 28. srpna 1920)*, in: D. Brádlarová – J. Hálek (edd.), Jaroslav Bidlo, s. 209.

⁶³ Svetozar Pribičević byl srbský politik, který byl pro centralistické zřízení Království SHS.

⁶⁴ Stjepan Radić byl chorvatský politik, který byl proti centralistickému uspořádání nově vzniklého Království SHS.

⁶⁵ Ivan Lorković byl chorvatský politik a Masarykův žák. Byl pro federativní uspořádání jihoslovanského státu.

Historička si pomalu získávala důvěru většiny jihoslovanských politiků, kteří jí začali svěřovat důvěrné a tajné informace, některé z nich dokonce doktorka nemohla pro jejich tajný obsah zveřejnit. Paulová se tak dostala k velmi cennému materiálu.⁶⁶

Úkolem Paulové bylo napsat syntézu od roku 1895. Tento rok byl vybrán z toho důvodu, jelikož od té doby začali spolu Jihoslované a Češi, především studenti na pražské univerzitě, respektive prof. Masaryk a jihoslovanští studenti, spolupracovat, a pomalu se začaly vytvářet názory na sjednocení slovanského národa či národní jednoty.⁶⁷ Druhým mezníkem práce se stal konec světové války. Od této problematiky však musela Paulová záhy upustit pro nedostatečný zájem Jihoslovanů o věci mluvit. Politici a intelektuálové chtěli mluvit s historičkou především o sjednocení, které pro ně bylo v tento okamžik nejdůležitější. Téma odboje a spolupráce za první světové války nebylo aktuální. Nikdo z odbojářů dokonce ani nepomýšlel na sepsání pamětí z velké války, a to i přesto, že vláda vyčlenila na sepsání knihy o práci Jihoslovanů za války nemalé finance.⁶⁸ Byl dokonce zřízen fond Zbornik oslobodjenje i ujedinjenja v roce 1919, v němž měly být shromážděny všechny dokumenty týkající se jihoslovanského odboje.⁶⁹

Vše však ztroskotalo na nezájmu společnosti.⁷⁰ Paulová byla tímto nezájmem překvapena a zaskočena, protože v Československu byla situace opačná.⁷¹ Začala tedy sbírat materiály, vztahující se k sjednocení Jihoslovanů.⁷² Jelikož se Milada Paulová rozhodla problematice věnovat co nejpodrobněji, musela si na podzim 1920 prodloužit pobyt v Království SHS. Ministerstvo zahraničních věcí a Československo-jihoslovanská komise jí pobyt prodloužily do konce září 1921. Jediný, kdo s prodloužením nesouhlasil, byl historiččin šéf⁷³ Jaroslav Borecký.⁷⁴

Jaroslav Bidlo Paulovou požádal, aby během svého pobytu nakoupila knihy (hlavně historické edice) do historického semináře Filozofické fakulty Karlovy univerzity a pro nově vznikající univerzity v Bratislavě a v Brně, což ochotně splnila.

⁶⁶ M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 151; M. PAULOVÁ, *Jak vznikl můj „Jugoslavenski odbor“*, s. 165.

⁶⁷ Táž, *Jihoslovanský odboj*, s. 9.

⁶⁸ *Vzájemná korespondence (dopis M. Paulové J. Bidlovi z 23. května 1920)*, s. 199.

⁶⁹ Hubert RÍPKA, *Dr. Milada Paulová: Jugoslavenski odbor. (Povijest jugoslavensé emigracije za svjetskog rata od 1914–1918)*. Izdala Prosvjetna nakladna zadruha u Zagrebu, 1925. Str. XXIII. 606, Slovanský přehled, 17, 1925 s. 308.

⁷⁰ *Vzájemná korespondence (dopis M. Paulové J. Bidlovi z 23. května 1920)*, s. 199.

⁷¹ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Jihoslovanský výbor*, s. 125.

⁷² AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1882–2000, kart. 47, inv. č. 556, spisy Paulové Milady, zpráva habilitační komise, fol. 41.

⁷³ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala*, s.16–17.

⁷⁴ Jaroslav Borecký byl český básník, překladatel a ředitel Veřejné a univerzitní knihovny.

Největší problém s knihami se týkal jejich převozu do Československé republiky, protože byl velmi nákladný. Nakonec byly knihy posílány přes československé konzuláty v Záhřebu a Sarajevu (např. sanitárními vlaky). Pro prohloubení svých znalostí navštěvovala historička přednášky na univerzitách v Lublani a Bělehradu.⁷⁵

Vědkyni se v Království SHS velmi líbilo. Jak sama přiznává: „*Nebylo mi nikde tak dobře v životě, jako tehdy v Jugoslávii.*“ Nebyla to jenom země, kterou měla ráda, ale byli to i lidé v ní. Jak sama doznala, „*temperament šel dohromady.*“ Našla si zde několik velmi dobrých přátel, s některými z nich udržovala kontakt až do své smrti.⁷⁶ Jak píše v jednom dopise Jaroslav Bidlo, Paulová v Království SHS zdomácněla.⁷⁷ Nejblíže měla Paulová zřejmě k rodině Vilderově, kterou považovala za svoji druhou rodinu.⁷⁸ Další důvod, proč se historičce v Království SHS líbilo, souvisel s její prací. Byla nesmírně hrdá na to, že tak významný úkol svěřila komise a ministerstvo zrovna jí. Studované téma navíc historičku zcela pohltilo.⁷⁹ Pravděpodobně zájem o téma byl jedním z důvodů, proč se historička rozhodla odmítnout nabídku práce na nové univerzitě v Bratislavě.⁸⁰ Kdyby se rozhodla práci přijmout, musela by z Království SHS odjet.⁸¹ Druhou příčinou tohoto odmítnutí nejspíš bylo doktorčino přání pracovat na Filozofické fakultě Karlovy univerzity po boku profesora Jaroslava Bidla.⁸²

Po návratu z Království SHS v září 1921 přišla Milada Paulová do kanceláře prezidenta republiky požádat o audienci u T. G. Masaryka. Účelem návštěvy bylo doplnění informací o spolupráci československého a jihoslovanského protihabsburského odboje.⁸³ Zde se poprvé setkala s druhým nejdůležitějším mužem svého života, s Přemyslem Šámalem.⁸⁴

⁷⁵ AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1882–2000, kart. 47, inv. č. 566, spisy Paulové Milady, zpráva habilitační komise, fol. 21.

⁷⁶ M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 150; M. PAULOVÁ, *Jak vznikl můj „Jugoslavenští odbor“*, s. 163.

⁷⁷ *Vzájemná korespondence (dopis M. Paulové J. Bidlovi z 13. listopadu 1920)*, s. 225–226.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Milada Paulová*, s. 125.

⁸⁰ *Vzájemná korespondence (dopis M. Paulové J. Bidlovi z 21. února 1921)*, s. 236.

⁸¹ *Vzájemná korespondence (dopis M. Paulové J. Bidlovi z 21. února 1921)*, s. 236.

⁸² *Vzájemná korespondence (dopis M. Paulové J. Bidlovi z 16. září 1920)*, s. 213 – 214.

⁸³ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala*, s. 15.

⁸⁴ Přemysl Šámal se narodil 4. října 1885 v Praze Janu Bohumilu a Marii Šámalovým. Absolvoval Právníckou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Při studiích začal pracovat v advokátní kanceláři svého strýce Tomáše Černého, kde pracoval do roku 1898. Potom začal provozovat vlastní advokátní praxi. Od počátku první světové války stál Šámal v centru protihabsburského odboje, později se stal hlavou domácího odboje. Zemřel 9. března 1940. J. Hálek, *Bedřich Štěpánek*, s. 12 – 32.

Její žádosti bylo vyhověno a Paulová se s prezidentem setkala 20. prosince 1921 v Lánech.⁸⁵ Ještě před setkáním se kancléř obrátil na Jaroslava Bidla s otázkou, zda je Milada Paulová spolehlivý člověk a zda informace, jež jí prezident poskytne, nezneužije.⁸⁶ Profesor se za svoji studentku zaručil a ujistil ho o naprosté diskrétnosti Milady Paulové. Dále konstatoval, že jeho žačka vyniká pílí, inteligencí a nadáním pro historii a považuje ji za svého nejlepšího žáka.⁸⁷ Podobně pohlížel na Paulovou i její kolega z Univerzitní knihovny dr. Erich Steinhard.⁸⁸ Zároveň ji ale považoval za hysterku a za osobu mnoho mluvící a „*dále podotkl, že byla delší dobu v Jugoslávii, prý s politickým posláním, a vyslovil podivení, že se takové osobě podobné věci svěřují.*“⁸⁹

Milada Paulová se rozhodla ze získaného materiálu z Království SHS napsat habilitační práci.⁹⁰ Ještě předtím napsala dvě monografie, zabývající se otázkou vývoje jihoslovanské problematiky za války (*Diplomatická hra o Jihoslovany za světové války a Maffie s jihoslovanskými politiky za světové války*).⁹¹ Tento její záměr se brzy ukázal být velmi výrazným politikem. Ještě v roce 1924 totiž byla pozvána králem Alexandrem I. do Království SHS. Oficiálním důvodem návštěvy bylo zapůjčení vlastních materiálů, neoficiálně se král zajímal o její připravovaný habilitační spis. Historička se obrátila s žádostí o radu na Přemysla Šámala⁹² a ten obratem informoval Edvarda Beneše a prezidenta. Přestože oba s návštěvou souhlasili, a prezident dokonce poskytl Paulové peníze na cestu, oficiálně ji z politických důvodů nepodpořili.⁹³ Král historičku přijal asi po týdenním čekání 20. března 1924. Při zhruba dvouapůlhodinové audienci jí zapůjčil svůj deník z války, což byl pro Miladu Paulovou velmi cenný materiál.⁹⁴

⁸⁵ *Dokumenty 1 – 478 (interní záznam P. Šámala z 5. října 1921)*, s. 41.

⁸⁶ *Dokumenty 1 – 478 (dopis P. Šámala J. Bidlovi z 2. listopadu 1921)*, s. 45–46.

⁸⁷ *Dokumenty 1 – 478 (dopis J. Bidla P. Šámalovi z 5. listopadu 1921)*, s. 46–47.

⁸⁸ Erich Steinhard byl hudební spisovatel a kritik. Od roku 1921 působil jako úředník ve Veřejné a univerzitní knihovně.

⁸⁹ *Dokumenty 1 – 478 (interní záznam P. Šámala z 13. října 1921)*, s. 43.

⁹⁰ AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, kart.47, inv.č. 566, spisy Paulové Milady, zpráva habilitační komise, fol. 42.

⁹¹ AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, kart.47, inv.č. 566, spisy Paulové Milady, zpráva habilitační komise, fol. 42.

⁹² *Dokumenty 1 – 478 (interní záznam P. Šámala z 5. března 1924)*, s. 63.

⁹³ *Dokumenty 1 – 478 (interní záznamy P. Šámala z 6. a 7. března 1924)*, s. 65–66.

⁹⁴ *Vzájemná korespondence (dopis M. Paulové J. Bidlovi z 24. března 1924)*, s. 274 – 275; B. NEUMANN, *Milada Paulová*, s. 157; P. MICHNÁČOVÁ, „*Drahá slečno...*“, s. 43.

Československá republika udržovala v této době s Královstvím SHS, také nástupnickým státem Rakouska-Uherska, dobré vztahy. Už během první světové války spolu úzce spolupracovali českoslovenští a jihoslovanští odbojáři na rozbití Habsburské říše a na mírových konferencích v Paříži společně usilovali o mezinárodní uznání samostatnosti svých států. Po válce se rozhodli ve společném jednání pokračovat a 14. srpna roku 1920 v Bělehradě uzavřeli Jihoslované s Čechoslováky dohodu o vzájemné spolupráci, pro kterou se ujal název Malá dohoda (smlouva byla podepsána později i s Rumunskem). Smlouva byla zaměřena především na společný postup proti navrácení Habsburků na trůn.⁹⁵

V roce 1925 vyšel Miladě Paulové její habilitační spis *Jugoslavenski odbor*. Ten měl podle prvotního plánu vyjít jak v českém, tak chorvatském jazyce. Vzhledem k politické situaci však vyšel pouze v chorvatštině. Pravděpodobně největším odpůrcem toho, aby dílo vyšlo v češtině, byl Edvard Beneš, jenž chtěl udržovat s Královstvím SHS dobré zahraničně-politické vztahy.⁹⁶

Situace v Království SHS v této době nebyla jednoduchá. Byla to monarchistická a centralistická země, kde hlavní slovo ve státě měli Srbové. S tímto zřízením nesouhlasili Chorvati a Slovinci, kteří požadovali federativní uspořádání království (viz níže). Jejich jednání a myšlení se nelíbilo srbským politikům, kteří je začali považovat za druhého největšího nepřítele státu hned po komunistech a nebáli se použít všech možných prostředků k jejich potlačení.⁹⁷ O Paulové a její práci se Beneš vyjádřil takto „*Práce její vyzní proti Srbsku. Mám dojem také, že v některých věcech jest poněkud sangvinická, ačkoliv o její schopnosti historické nepochybuji a nechci pochybovati.*“⁹⁸ Publikace Milady Paulové totiž vyznívala proti srbským radikálům, kteří se v této době dostali k moci a s kterými uzavřela První republika smlouvu. Historička naopak sympatizovala s Jihoslovanským výborem, Slovinci a Chorvaty (tento svůj názor dala najevo i při rozhovoru s T. G. Masarykem v Lánech roku 1921. Naopak prezident souhlasil se sjednocením Jihoslovanů pod srbským centralismem).⁹⁹ To byl hlavní důvod, proč habilitační dílo nevyšlo v českém jazyce.

⁹⁵ J. HRABCOVÁ, *Československo-chorvatské vztahy* s. 13.

⁹⁶ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala*, s. 20.

⁹⁷ Miroslav ŠESTÁK a kol., *Dějiny jihoslovanských zemí*, Praha 2009, s. 387, 400 – 402.

⁹⁸ *Dokumenty 1 – 478 (interní záznam P. Šámala z 6. března 1924)*, s. 65.

⁹⁹ MÚ AAV ČR, fond Milada Paulová, kart. 2, sign. I) c, inv. č. 25, Vzpomínky M. Paulové na návštěvu u TGM v Lánech.

V roce 1925 byla Milada Paulová jmenována jako první žena v Československu docentkou pro všeobecné dějiny se specializací na východní dějiny a dějiny Balkánského poloostrova. S tímto titulem se pojilo právo *venium docenti*, které jí umožnilo přednášet na univerzitách. K práci v univerzitní knihovně jí tak přibýly vyučovací povinnosti na Filozofické fakultě Karlovy univerzity. Její přednášky věnující se východní Evropě navazovaly na přednášky profesora Jaroslava Bidla.¹⁰⁰ Přednášela mimo jiné o dějinách balkánských Slovanů v 19. století, o Illyrii a revolučním hnutí v 19. století, o dějinách Byzantské říše v letech 1251–1453.¹⁰¹

I po získání docentury se historička rozhodla nadále věnovat novodobé problematice. Zamýšlela napsat publikaci o svém původním úkolu, o spolupráci jihoslovanského a československého odboje za velké války.¹⁰²

2.3 Pracovní konflikt Milady Paulové a Jaroslava Bidla

Na jaře 1927 byla Milada Paulová poslána svým učitelem Jaroslavem Bidlem na studijní pobyt do Francie. Zde měla studovat u profesora Charlese Diehla¹⁰³ a sbírat materiál k práci o feudalismu v Byzantské říši. Finance na cestu jí poskytla Karlova univerzita a ministerstvo školství a národní osvěty. Lze předpokládat, že profesor Bidlo vysláním své žáčky do Paříže zamýšlel její rychlé a bezproblémové jmenování mimořádnou profesorkou. Jeho podmínkou pro její navržení bylo napsání díla o středověkých dějinách Byzance.¹⁰⁴

Historičce se Paříž nezamlouvala. Stěžovala si na drahost města, na nezdravé ovzduší, na špatné ubytování, na nedostatek památek (všechny pařížské památky navštívila za jeden den) a na ležérní chování Francouzů. Co se jí líbilo, byla národní knihovna, kam chodívала během dne studovat byzantské prameny a literaturu.¹⁰⁵ Po večerech však historička pracovala na díle o Maffii. Protože upnula svojí pozornost především na publikaci o odboji, na další práci jí moc času nezbyvalo. Záhy navíc došla k přesvědčení, že jsou všechna témata týkající se Byzantské říše již probádána.¹⁰⁶

¹⁰⁰ AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, kart.47, inv.č. 566, spisy Paulové Milady, program přednášek, fol.26.

¹⁰¹ AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, kart 47, inv. č. 566, spisy Paulové Milady, Návrh, aby soukr. docentka Dr. Milada Paulová byla jmenována mimořádnou profesorkou, fol. 97–98; dále o habilitaci Milady Paulové pojednává: B. NEUMANN, *Milada Paulová*, s. 169–180; P. MICHNÁČOVÁ, „*Drahá slečno...*“, s. 41–46.

¹⁰² D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Jaroslava Bidla a Milady Paulové*, s. 16.

¹⁰³ Charless Diehl byl významný francouzský byzantolog a profesor na univerzitě v Paříži.

¹⁰⁴ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Milada Paulová*, s. 126.

¹⁰⁵ *Vzájemná korespondence (dopis M. Paulové J. Bidlovi z 6. dubna 1927)*, s. 307–308.

¹⁰⁶ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Milada Paulová*, s. 126.

Jediné, s čím by bylo možné přijít, byla nová interpretace. Z Paříže se vrátila v září téhož roku pouze s několika výpisky k práci o dějinách Byzance.¹⁰⁷

V tomto studijním pobytu můžeme vidět zárodky profesního sporu mezi Miladou Paulovou a Jaroslavem Bidlem. Profesor si přál, aby bylo dílo o soudobých dějinách pouze krátkou epizodou v Paulové profesní kariéře, a doufal v její návrat k tématu byzantských dějin. Miladu Paulovou považoval za svého nejlepšího žáka a potenciálního nástupce ve svém oboru. Nicméně Milada Paulová se rozhodla věnovat problematice, jež ji vnitřně naplňovala. V květnu roku 1928 tak vyšlo úspěšné dílo věnující se spolupráci Jihoslovanů a Čechoslováků za první světové války pod názvem *Jihoslovanský odboj a česká Maffie*. Tématu se Paulová hodlala věnovat i nadále.¹⁰⁸

Jaroslav Bidlo se snažil několikrát svoji potenciální nástupkyni přemluvit k napsání díla, které by jí dle jeho názoru pomohlo dosáhnout profesorského jmenování.¹⁰⁹

Samotná Paulová si musela uvědomovat fakt, že by jí nemusela její jednostranná zaměřenost na soudobé dějiny pomoci v získání profesury. Zнала situaci na univerzitě. Na zhruba 27 docentů připadlo jedno profesorské místo. Jaroslav Bidlo a Josef Šusta jí navíc dali, podle jejich vlastních slov, jasně najevo, že bude navržena na mimořádnou profesorku jen v tom případě, když napíše práci o středověkých dějinách.¹¹⁰

Situace se zhoršila v roce 1931, kdy docentka obdržela od děkanství Filozofické fakulty výzvu, aby na rok přerušila práci na odboji a napsala práci ze středověkého období. Je pravděpodobné, že podnět k tomuto dopisu dal její učitel.¹¹¹ Historiččina první reakce na ultimátum z děkanství byla velmi emotivní, chtěla se vzdát docentury.¹¹² O radu se obrátila na Přemysla Šámala. Ten jí poradil, aby děkanát a svého profesora uposlechla. Snažil se ji uklidnit a pomoci jí nalézt řešení, které by bylo pro její kariéru nejlepší. Vysvětlil jí, že její práce na Maffii není touto situací zmařena, ale pouze oddálena.¹¹³

¹⁰⁷ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Milada Paulová*, s. 126.

¹⁰⁸ Titíž, *Vzájemná korespondence Jaroslava Bidla a Milady Paulové*, s. 17; o studijním pobytu Milady Paulové ve Francii dále pojednává: P. MICHNÁČOVÁ, „*Drahá slečno...*“, s. 78–90.

¹⁰⁹ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Milada Paulová*, s. 126.

¹¹⁰ *Dokumenty 1 – 478 (dopis M. Paulové P. Šámalovi z 20. srpna 1927)*, s. 146–147.

¹¹¹ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Jaroslava Bidla a Milady Paulové*, s. 17.

¹¹² *Dokumenty 1 – 478 (dopis M. Paulové P. Šámalovi ze 4. června 1931)*, s. 248.

¹¹³ Tamtéž, s. 248–249.

Milada Paulová dala na radu přítele a práci ze středověkých dějin napsala. Vyšla v roce 1933 pod názvem *Význam islámu v kultuře Středomoří*. Profesor hodnotil práci jako velmi zdařilou a zapříčinil se, aby vyšla také ve Francii. Přesto vyžadoval od své žačky napsání ještě jednoho díla o středověkých dějinách, tentokrát nikoli syntetického, ale pramenného.¹¹⁴

Jaroslav Bidlo se snažil svojí žačce pomáhat a podporoval ji v její profesní kariéře. V korespondenci se nezajímal jen o profesní život, ale i o ten soukromý. S Miladou Paulovou si vzájemně svěřovali informace o zdravotním stavu, zážitcích z dovolené či o situaci v rodině toho druhého.¹¹⁵ V jednom dopise se historička dokonce svému učiteli svěruje s tím, že přibrala dva kilogramy.¹¹⁶ Paulová tudíž rozhodnutí svého učitele, které vnímala jako úplné nepochopení, nesla špatně, a to jak po psychické, tak i po fyzické stránce. Její zdravotní stav se zhoršil.¹¹⁷

Avšak Paulová měla svoji hlavu, nechtěla se vzdát svých představ o vědecké činnosti a svůj badatelský zájem zaměřila na soudobé dějiny.¹¹⁸ Práce pro ni znamenala mnoho a věnovala jí značnou péči, neboť jak sama píše, „*jsem nějak zvyklá – vyrábět arcidíla!*“¹¹⁹ Historička žila velmi osamělý život, ve kterém jediným potěšením byla její práce. Rodinu neměla, nikdy se nevdala, s příbuznými z matčiny strany nemluvila a otec jí zemřel v jejích pětatřiceti.¹²⁰ Neměla ani mnoho přátel.

V roce 1933 napsala Jaroslavu Bidlovi vyčítavý a ukřivděný dopis, kterým vyvrcholil jejich spor.¹²¹ Bidlo se jí v odpovědi pokusil vysvětlit své důvody, chtěl, aby návrh na její jmenování byl bezchybný, mimo jiné i proto, že zhruba polovina sboru byla proti tomu, aby žena byla jmenována profesorkou.¹²²

Milada Paulová se nakonec rozhodla napsat ještě jednu práci o středověkých dějinách. Vyšla v roce 1934 pod názvem *Účast Srbů při třetí výpravě křížové* a stala se podkladem pro její navržení na post mimořádné profesorky.¹²³

¹¹⁴ P. MICHNÁČOVÁ, „*Drahá slečno...*“, s. 98.

¹¹⁵ Například: *Vzájemná korespondence (dopis M. Paulové J. Bidlovi z 11. září 1918, dopis J. Bidla M. Paulové z 19. července 1919, dopis J. Bidla M. Paulové ze 17. srpna 1925)*, s. 172, 180, 273.

¹¹⁶ *Vzájemná korespondence (dopis M. Paulové J. Bidlovi z 1. září 1930)*, s. 383.

¹¹⁷ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala*, s. 29.

¹¹⁸ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Osobní a profesní vztah*, s. 554–555.

¹¹⁹ *Vzájemná korespondence (dopis M. Paulové J. Bidlovi z února 1933)*, s. 437.

¹²⁰ *Dokumenty 1 – 478 (dopis P. Šámala M. Paulové z 13. února 1926)*, s. 88.

¹²¹ *Vzájemná korespondence (dopis M. Paulové J. Bidlovi z noci 28/29. ledna 1933)*, s. 427–429.

¹²² *Vzájemná korespondence (dopis J. Bidla M. Paulové z 14. února 1933)*, s. 434–436.

¹²³ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala*, s. 32–33.

Situace se opět zkomplikovala ve chvíli, kdy se začalo diskutovat o zrušení brněnské univerzity, na kterou měl nastoupit Paulové konkurent Josef Macůrek,¹²⁴ vynikající znalec polských, uherských a rumunských dějin. Škola ho také měla navrhnout na mimořádného profesora. Jaroslav Bidlo se proto rozhodl, že kdyby ke zrušení univerzity mělo dojít, bude jeho druhý žák jmenován mimořádným profesorem na Karlově univerzitě. Tím mělo dojít k přesnějšimu vymezení oboru Macůrka i Paulové. Historička se bála zúžení svého oboru a také toho, že by mohl být Macůrek jmenován dříve než ona. Rozhodla se tento problém převést na politickou půdu a zahájila lobbistickou akci, se kterou jí pomáhal kancléř prezidenta republiky. Šámal se přimlouval za její jmenování u politiků a u veřejných osobností. V roce 1935 byla Milada Paulová jmenována mimořádnou profesorkou. Její vztahy s profesorem Jaroslavem Bidlem se zlepšily.¹²⁵

V pamětech Milady Paulové jsou uvedeny tři důvody, proč neměla být navržená mimořádnou profesorkou. Jako první argument docentka uvádí nevoli Josefa Pekaře, Josefa Šusty a Jaroslava Bidla přijmout mezi profesory mladé kolegy, druhým důvodem bylo její rozhodnutí pokračovat v bádání o soudobých dějinách, třetí se pak týkal osobnosti jejího konkurenta Josefa Macůrka.¹²⁶

Poté, co 1. prosince 1937 zemřel Jaroslav Bidlo, podala tříčlenná komise ve složení Josefa Šusty, Miloše Weingarta¹²⁷ a Josefa Dobiáše,¹²⁸ návrh na obsazení uprázdněné profesorské stolice po Jaroslavu Bidlovi Miladou Paulovou. Ministerstvo školství a národní osvěty ovšem návrh odmítlo s odůvodněním, aby byl návrh odložen na lepší dobu. Profesorský sbor se rozhodl po dvou měsících návrh podat znovu, ale ministerstvo návrh opět zamítlo. Milada Paulová byla jmenována řádnou profesorkou pro obor dějin slovanských národů a byzantologie až po druhé světové válce.¹²⁹

Z výše uvedeného je snad možné alespoň částečně zodpovědět otázku, proč se Milada Paulová věnovala s takovým zaujetím československo-jihoslovenskému odboji. Téma soudobých dějin ji nanejvýš uspokojovalo a naplňovalo.¹³⁰ Problematika ji naprosto nadchla a bavila, a jen nerada se od „*své Maffie*“ (takto téma v dopisech nazývala) odvracela.

¹²⁴ Josef Macůrek byl český historik, specializující se na východní Evropu.

¹²⁵ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šamála*, s. 32–33.

¹²⁶ M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 153–156.

¹²⁷ Miloš Weingart byl český slavista a jazykovědec.

¹²⁸ Josef Dobiáš byl český historik a klasický filolog.

¹²⁹ L. HAVLÍKOVÁ, „*První žena*“, s. 130–131.

¹³⁰ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Milada Paulová*, s. 127.

Několikrát si historička Přemyslu Šámalovi stěžovala, že musí z jiných pracovních povinností zanechat na pár dní práce na odboji, což ji velmi trápilo.¹³¹ Vedle citové zainteresovanosti na problematice to byl i pocit zodpovědnosti a potřeba zanechat ucelený obraz událostí, které vedly ke vzniku První republiky, další generaci, jež by nemusela mít možnost se dostat k materiálům, s nimiž pracovala ona (např. pamětníci mohli zemřít a korespondence a deníky se mohly nenávratně ztratit).¹³² „*Poněvadž svého času, píšíc, “ Dějiny Mafie” já sama, se silami jednotlivce, jsem se podjala takřka nadlidského úkolu shromáždit a zpracovat materiál vnitřního odboje za první světové války, dovedu velmi dobře posoudit, jaký neblahý podíl na unikání tohoto materiálu má čas, co se dobou ztrácí, vyprchává z paměti, jak fakta časem v lidské paměti přetvořují a jaké poklady vzpomínek účastníků přicházejí na zmar.*”¹³³

Další důvod byl neustálý strach Milady Paulové z toho, že by prozatím neprobádané téma, nad kterým strávila tolik času a práce, mohl zpracovat někdo z jejich kolegů. Nejdůležitější příčinou, jak sama historička udává, byl její vztah k Přemyslu Šámalovi, který přerostl ve velké přátelství a utužil se po jejím návratu z Paříže. Jeho úsudek byl pro ni směrodatný. Šámal, jakožto vedoucí osobnost československého odboje za první světové války, měl nemalý zájem na publikacích z moderních dějin, které vnímal jako dílo celospolečenského významu, a snažil se tudíž práci Paulové podpořit.¹³⁴ Je pravděpodobné, že historiččina zapálenost do tématu mohla být způsobená i tím, že studijní pobyt v Království SHS byl její první a že v té době byla, jak sama uvádí, mladá a plná dobrodružství. Navíc se jí v zemi velmi líbilo a našla dobré přátele na celý život, jejichž osud jí nebyl lhostejný.¹³⁵ Například se Milada Paulová spolupodílela na přípravách emigrace Svetozaru Pribičeviče do Prahy a do Paříže roku 1931. Pribičevič se dostal v Království SHS do opozice, jelikož nesouhlasil s diktaturou krále Alexandra I. nastolenou po roce 1929. V nevýhodném postavení byl i před touto událostí, když změnil svůj názor a na místo centralismu začal propagovat po roce 1925 federalismus.¹³⁶

¹³¹ *Dokumenty 1 – 478 (dopis z 11. září 1928 – M. Paulová P. Šámalovi)*, s. 150 – 151.

¹³² AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, kart. 47, inv.č. 566, spisy Paulové Milady, zpráva habilitační komise, fol.42.

¹³³ AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, kart. 47, inv.č. 566, spisy Paulové Milad, Návrh prof. Milady Paulové, aby byl shromážděn historický materiál o činnosti členů filozofické fakulty za války, fol. 149.

¹³⁴ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Milada Paulová*, s. 127.

¹³⁵ M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 150.

¹³⁶ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala*, s. 26 – 27.

Neposledním důvodem bylo navázání několika kontaktů s důležitými představiteli nejprve jihoslovanské, později československé politiky a dalšími veřejnými činiteli. Milada Paulová byla zvyklá se od pobytu v Království SHS stýkat s vysoce postavenými politiky. Dokládá to i zmínka ve vzpomínce na audience u prezidenta republiky v roce 1921. „*Já vskutku neměla trému. Člověk si zvykne častým stykem a můj styk na jihu byl příliš veliký.*”¹³⁷

¹³⁷ MÚ AAV ČR, fond Milada Paulová, kart. 2, sign. 1 c, inv. č. 25, Vzpomínky M. Paulové na návštěvu u TGM v Lánech.

3 Nová národní identita a výzkum soudobých dějin

Příčiny zaujetí Milady Paulové tématem ze soudobých dějin je sice nejspíš správné vykládat osobními motivacemi, zároveň je však nezbytné problematiku zájmu o nejnovější historické události ze strany některých historiků meziválečného období zařadit do širšího politického a společenského kontextu a rovněž do vývoje české historiografie.

Podle tradičního chápání obsahu dějin, které definoval v 80. letech 19. století Jaroslav Goll, měl být každý historik střízlivá a nezúčastněná osoba, která měla na základě důkladného studia pramene popsat událost, tak jak se stala. Správný historik se neměl nechat ovlivnit nacionalismem ani veřejným politickým děním a neměl se zabývat soudobými dějinami, protože v jejich případě chybí dostatečná nezaujatost při popisu události. Dle Golla by tudíž historici měli striktně dodržovat hranice mezi včerejškem (minulost) a dneškem (dějiny přítomnosti). Přítomností se v Gollově pohledu měli primárně zabírat žurnalisté, nikoliv dějepisci.¹³⁸

Další tradiční výhrada historiků vůči soudobým dějinám se týkala i pramenné základny. Pro výzkum soudobých dějin se totiž jevily prameny úřední povahy jako nedostatečné, nejlepší zdroj informací naopak představovaly deníky a korespondence, tedy prameny krajně subjektivní povahy. Ty byly tehdejší historickou obcí považovány za nehistorický, žurnalistický materiál.¹³⁹ Za opravdové profesionální historiky byli považováni ti, kteří se ve svém bádání zaměřili na dějiny, z nichž už nebylo živých svědků. Tím se lišili od historiků amatérů zkoumajících nejmladší dějiny.¹⁴⁰ Práce s nedostatkem relevantních pramenů a nedostatečný odstup od tématu, při kterém hrozí ztráta objektivity. Historik se tak nestává pouhým pozorovatelem událostí, ale i svědkem a účastníkem zkoumaného jevu. Musí tak dbát na zvýšenou kritiku pramene.¹⁴¹

Válka a vznik nové republiky však byly tak důležité a významné, že je historici nemohli ignorovat a museli k nim zaujmout nějaké stanovisko.¹⁴²

¹³⁸ Jaroslav GOLL, *Dějiny a dějepis*, in: J. Goll, *Vybrané spisy drobné I díl*, Praha 1928, s. 13–27; František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 2009, s. 382–399; Bohumil JIROUŠEK, *Historik Jaroslav Goll a jeho místo v českém dějepisectví*, in: Bohumil Jiroušek a kol. (edd.), *Jaroslav Goll a jeho žáci*, české Budějovice 2005, s. 20–22 (= *Historia Culturae VI*).

¹³⁹ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 698.

¹⁴⁰ David EMLER, *Francouzská historiografie soudobých dějin*, in: Jirí Pešek a kol., *Napříč kontinentem soudobých dějin. Evropská historiografie po konci studené války*, Praha 2013, s. 46.

¹⁴¹ Tomáš VILÍMEK, *Specifika soudobých dějin*, in: J. Pešek a kol., *Napříč kontinentem*, s. 175.

¹⁴² F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 480 – 481, 697.

Najednou padla hranice mezi včerejškem a dneškem a historiky začala zajímat doba, ve které sami žili. Důležitým tématem se stalo hledání příčiny těchto výrazných událostí.¹⁴³ Někteří historici chtěli dějinně interpretovat práh nové éry, jež byla tehdejší společností chápána jako odčinění Bílé hory.¹⁴⁴

Nová republika však také potřebovala svůj vznik z politických příčin legitimizovat a vytvořit své vlastní dějiny. Základní spojnicí nového státu se stala idea čechoslovakismu. Myšlenka československé jednoty, tedy teorie o tom, že Češi a Slováci tvoří jeden národ, a to i přestože skoro celé své dějiny žili odděleně, a mají jeden společný československý jazyk (přestože v praxi žádný československý jazyk neexistoval.), se vytvořila ještě před vznikem první republiky v 19. století. Idea neměla před první světovou válkou ještě moc příznivců. V Česku to byli lidé kolem T. G. Masaryka, na Slovensku hlasité¹⁴⁵ jako byl např. Ivan Dérer¹⁴⁶ či Vavro Šrobár.¹⁴⁷ Idea se začala více šířit až na konci první světové války na základě prosazování zahraničního odboje. Čechoslovakismus měl ale jinou funkci během první světové války, kdy ho zahraniční odboj chápal jako politický prostředek v boji za vytvoření Československého státu, a jinou v nové republice, kde se stal integrační a státotvornou ideologií. Jednalo se o záměrnou konstrukci, která měla zajistit vznik republiky.¹⁴⁸

Této situace si byli vědomi i žáci Jaroslava Golla, kteří přejali názory a zásady svého učitele. Jaroslav Bidlo, Josef Šusta, ale třeba i metodologicky konzervativní Václav Novotný¹⁴⁹ chápali, že je nutné reinterpetovat vlastní minulost v souladu s novou státní realitou, a bylo jim rovněž jasné, že díla o soudobých dějinách mají svůj význam ve společnosti.¹⁵⁰

¹⁴³ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 480 – 481, 697.

¹⁴⁴ Jan RYCHLÍK, *České, slovenské, československé dějiny*, in: Jaroslav Valenta a kol. (edd.), *Československo 1918 – 1938. Osudy demokracie ve střední Evropě. Sborník z mezinárodní vědecké konference I díl*, Praha 1999, s. 163 – 169. s. 164 – 169.

¹⁴⁵ Jaroslav MEZNÍK, *Vývoj československé ideje za první světové války*, in: *Českoslovenství, střeoevropanství, evropanství. Úvahy svědectví a fakta k 80. výročí vzniku Československa 1918–1998*, Brno 1998, s. 121.

Hlasisté – název odvozen od časopisu Hlas.

J. RYCHLÍK, *České, slovenské, československé dějiny*, s. 163.

¹⁴⁶ Ivan Dérer byl slovenský politik a advokát. Po první světové válce byl jmenován referentem soudnictví, které zreformoval.

¹⁴⁷ Vavro Šrobár byl slovenský politik a jeden z mužů 28. října. Po vzniku Československé republiky dostal plnou moc pro správu Slovenska.

¹⁴⁸ Jan GALANDAUER, *Masarykova politická emigrace a čechoslovakismus*, Acta universitatis Carolinae, Philosophica et historica 3, 1996, s. 89, 95.

¹⁴⁹ Václav Novotný, významný český historik a žák Jaroslava Golla, se ve svém vědeckém bádání zaměřil na starší české dějiny.

¹⁵⁰ *Dokumenty 1 – 478 (zpráva J. Říthy ze 17. února 1933)*, s. 315.

Velké procento historiků se tudíž v raných dvacátých letech ztotožnilo s Masarykovou interpretací českých dějin a začalo ji uplatňovat nejen v popularizační, ale rovněž i ve vědecké rovině.

Zajímavým dokladem tohoto ztotožnění se s ideologizovaným výkladem vlastní minulosti jsou například články v revue *Národ* či *Národní čítanka* Cyrila Merhouta¹⁵¹ a Bohumila Němce,¹⁵² která vyšla v letech 1918 a 1919, a do níž přispěla řada renomovaných historiků. Idea čechoslovakismu jako dominující státotvorná ideologie ovlivnila rovněž podobu výkladu minulosti. Vytvořila se myšlenka spojit dohromady české a slovenské dějiny do roku 1918. Vznikla však otázka, co všechno mělo patřit do společných československých dějin v období, kdy Češi a Slováci žili odděleně. Pro české země, které měly svůj vlastní stát už ve středověku, měl být nový stát jeho pokračovatelem, spojitost mezi zeměmi Koruny české a Slovenskem se však hledala obtížně. Slovenské dějiny proto byly do roku 1918 neorganicky vloženy do českých tam, kde měly společné vztyčné body a byly vytrženy z kontextu uherských dějin. Hlavním propagátorem spojit dohromady české a slovenské dějiny do roku 1918 byl profesor působící na nově vzniklé Komenského univerzitě v Bratislavě, Václav Chaloupecký.¹⁵³

Mnoho historiků, především reprezentantů mladší generace narozené v osmdesátých letech 19. století, se navíc dalo plně do služeb mladého státu; začali působit na ministerstvech či vyslaneckých postech a této kariéře mnohdy přizpůsobili i svůj badatelský zájem. Jedná se především o Jaroslava Werstadta,¹⁵⁴

¹⁵¹ Cyril Merhout byl český kulturní historik, památkář a spisovatel.

¹⁵² Bohumil Němec byl český botanik a politik. V roce 1935 byl jeden z kandidátů na prezidenta republiky.

¹⁵³ Více o Václavu Chaloupeckém pojednává: Milan DUCHÁČEK, *Václav Chaloupecký. Hledání československých dějin*, Praha 2014.

¹⁵⁴ Jaroslav Werstadt byl českým historikem a žákem Josefa Pekaře. Patřil mezi odpůrce Rakouska-Uherska a během první světové války působil v československém domácím protihabsburském odboji. Patřil mezi stoupence T. G. Masaryka a též patřil mezi historiky blízkým prezidentovi republiky. Ve svém vědeckém badání se zaměřil na soudobé dějiny – na československý odboj a vznik první republiky. Napsal například tyto publikace: *Od České otázky k Nové Evropě, Politické dějepisectví XIX. století a jeho českých představitelů, Dr. Eduard Beneš, spoluzakladatel nové svobody a tvůrce zahraniční politiky československé*.

Více o osobnosti Jaroslava Werstadta: Jaroslava HOFFMANNOVÁ, *Jaroslav Werstadt, historik a archivář zapomenutý?*, in: *Ad vitam et honorem: profesor Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*, Brno 2003 s. 177–188.

Hanuše Opočenského,¹⁵⁵ Josefa Borovičku,¹⁵⁶ Karla Stloukala,¹⁵⁷ ale i o žurnalistu Ferdinandu Peroutku,¹⁵⁸ který se pokusil zachytit vznik republiky v monumentálním díle *Budování státu*.

Po vzniku Československého státu totiž vznikla nejen potřeba reinterpretovat minulost, ale státovtorně interpretovat i události současné. Krom toho bylo nutné vytvořit nové symboly státu či naplnit ty stávající novým obsahem.¹⁵⁹ V Praze i v dalších městech se bezprostředně po vyhlášení státu ničily symboly monarchie.¹⁶⁰ Přejmenovávaly se ulice, ničily se a odstraňovaly pomníky a sochy připomínající starý režim. Změnily se i barvy. Černou a zlatou barvu Habsburské monarchie nahradila modrá, bílá a červená trikolora. Symbolem nového státu se stala Praha, hlavní město republiky. Byla vnímána jako osvoboditelka českého a slovenského národa a stála v protikladu k Vídni, hlavnímu městu Rakouska-Uherska, monarchistickému a německému městu, kde žili prolhaní Rakušané, usilující o útlak Slovanů.¹⁶¹

¹⁵⁵ Hanuš (Jan) Opočenský byl český historik, archivář a diplomat, který pracoval od roku 1910–1918 v mistodržitelství archivu a po vzniku Československé republiky v Archivu ministerstva vnitra v Praze. Ve své badatelské práci se nejprve zaměřil na české dějiny v pobělohorském období, po první světové válce se začal zabývat evropskými dějinami 19. a 20. století, především pak otázkou rozpadu Rakouska-Uherska a vzniku nástupnických států. Napsal například *Vznik národních států v říjnu 1918, Konec monarchie rakousko-uherské, Politické dějiny poválečné*.

Více o osobnosti Hanuše Opočenského: Jindřich DEJMEK, *Jan Opočenský: obituarium se čtyřicetiletým zpožděním*, Zpravodaj Historického klubu 11, 200, s. 52–54.

¹⁵⁶ Josef Borovička byl český historik a archivář. Ve své badatelské činnosti se zaměřil na české dějiny předbělohorské, na osobnosti Františka Palackého, T. G. Masaryka, M. R. Štefánika a na soudobé dějiny Slovenska (*Revoluční hnutí na Slovensku*). Dále se podílel na vydání Ottova slovníku naučného nové doby.

Více o osobnosti Josefa Borovičky: J. LACH, *Josef Borovička. Osudy českého historika ve 20. století*, Praha 2009. Jindřich DEJMEK, *Jan Opočenský: obituarium se čtyřicetiletým zpožděním*, Zpravodaj Historického klubu 11, 200, s. 52–54.

¹⁵⁷ Karel Stloukal byl český historik zabývající se otázkou nástupu protireformace v českých zemích, dobou Karla IV. a historií české politiky v 19. a 20. století, především pak osobou F. L. Riegera a protirakouským odbojem za první světové války (*Československý stát v představách T. G. Masaryka za války*).

Více o osobnosti Karla Stloukala: B. JIROUŠEK, *Karel Stloukal. Profesor obecných dějin*, České Budějovice 2014.

¹⁵⁸ Ferdinand Peroutka byl český novinář. Stal se redaktorem deníku Tribuna, řídil kulturně politickou revue Přítomnost a přispíval do Lidových novin. Zastával stanoviska hradní politiky, patřil mezi tzv. pátečníky a důvěrníky prezidenta republiky T. G. Masaryka a k přátelům Karla Čapka. Rovněž se zabýval vznikem první republiky. Vydal několik esejistických děl, např. o české národní povaze *Jací jsme*. Jeho nejznámější dílo je *Budování státu*, týkající se politických osobností a politických stran.

Více o osobnosti Ferdinandu Peroutku: Pavel KOSATÍK, *Ferdinand Peroutka. Pozdější život (1938–1978)*, Praha 2011.

¹⁵⁹ J. RYCHLÍK, *České, slovenské, československé dějiny*, s. 123.

¹⁶⁰ Blanka SOUKUPOVÁ, *Praha – tradiční česká a nová státní metropole: mýtus a identita. K roli mýtů jako součástí ideologie nového češství a českoslovenství*, in: Blanka Soukupová a kol., *Mýtus – „realita“ – identita. Státní a národní metropole po první světové válce*, Praha 2012 (= Urbánní studie 3), s. 11–28.

¹⁶¹ Tamtéž.

Zcela novým symbolem první republiky se stali legionáři, kteří bojovali za vznik nového státu. Republika legionářům vděčila za svůj vznik a tak se na ně pohlíželo s velkou úctou. Byl jim zbudován Národní památník na Vítkově, jenž měl připomínat jejich statečnost,¹⁶² ale posilovat rovněž identitu nové republiky.¹⁶³ S Památníkem odboje je velice úzce spjata činnost historika Jaroslava Werstadta, který nejprve v rámci zemského archivu království českého archivu založil Archiv národního osvobození. Později se archiv stal součástí archivního referátu Památníku odboje. Werstadt zároveň zastával i funkci hlavního redaktora historického sborníku *Naše revoluce*.

Práce ze soudobých dějin však měly sehrávat i důležitou úlohu v oblasti mezinárodní politiky. Bylo nezbytné historicky prokázat pevnost spolupráce se státy, které se v meziválečném období staly hlavními pilíři československé zahraniční politiky – tedy Francie a země tzv. Malé dohody (Království SHS a Rumunsko). Po vzniku první republiky se tak do středu zájmu dostaly slovanské dějiny, tedy sféra Jaroslava Bidla, Milady Paulové či Josefa Macůrka. Začaly být podporovány státními orgány a jejich rozvoj se stal politickou prioritou. Vznikaly nové instituce a ústavy zaměřené na tuto tematiku (např. již zmíněná Československo-jihoslovenská komise), Na Karlově univerzitě byl založen nový Ústav východoevropských dějin, v jehož čele stanul právě Jaroslav Bidlo. Vláda i prezident měli velký zájem na tom, aby nový ústav měl vysokou úroveň a i určité mezinárodní postavení.

Na Karlovu univerzitu byli proto zváni odborníci na dějiny slovanství a byzantologie z cizích zemí jako byli např. prof. Nikolaj V. Jastrabov,¹⁶⁴ Dmytro Dorošenko¹⁶⁵ či Alexandr Kizevetter.¹⁶⁶ Nutno dodat, že o přednášky cizinců nebyl nijak valný zájem a většina přednášek o východní Evropě ležela na bedrech Jaroslavu Bidlovi a Miladě Paulové. Pracoviště se však stále profilovalo – v souladu s profesním zájmem svého vedoucího – na starší dějiny, podobné tendence vykazoval i Josef Macůrek na brněnské univerzitě.¹⁶⁷

¹⁶² J. GALANDAUER, *Památník Národního osvobození 1928–1948. Příběh prázdného legionářského panteonu*, in: J. Galandauer a kol., *Národní památník na Vítkově*, Praha 2012, s. 9.

¹⁶³ Jeho odkaz se změnil i po druhé světové válce, respektive po roce 1948, kdy se stal Národní památník na Vítkově jakýmsi komunistickým panteonem a místem, kde byl pohřben prezident Klement Gottwald. Ivan MALÝ, *Vítkov. Místo národní paměti*, in: J. Galandauer a kol., *Národní památník na Vítkově*, Praha 2012, s. 47–57.

¹⁶⁴ Nikolaj Vladimirovič Jastrabov byl ruský historik slovanských dějin, který působil na Petrohradské univerzitě.

¹⁶⁵ Dmytro Dorošenko byl historik ukrajinských dějin.

¹⁶⁶ Alexandr Aleksandrovič Kizevetter byl ruský historik a odborník na ruské dějiny.

¹⁶⁷ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUSTA, *Dějiny Univerzity Karlovy IV (1918–1990)*, Praha 1995, s. 355.

Pro politické cíle však nebyly tyto výzkumy příliš využitelné. Pouze Milada Paulová zareagovala na „politickou“ poptávku a nasměrovala svůj zájem na témata vzájemných vztahů, která bylo možné využít jako politický argument. Skutečnost, že tato volba znamenala konflikt s Jaroslavem Bidlem, který ji do jisté míry vnímal jako zpronevěření se historii, byla popsána výše. To, zda se Milada Paulová skutečně ve svých pracích ze soudobých dějin zpronevěřila historickému řemeslu, se pokusí objasnit následující řádky.

4 Milada Paulová a soudobé dějiny

Byl to Jaroslav Bidlo, jak je uvedeno výše, kdo pověřil Miladu Paulovou, aby se zabývala tématem ze soudobých dějin,¹⁶⁸ a to i přesto, že nepovažoval, podobně jako jeho kolega Josef Šusta, takovéto práce za tak vědecky závažné jako práce ze starší doby.¹⁶⁹ Bidlo byl navíc zastánce čisté vědy – do vědeckého díla a počínání se neměly prolínat tehdejší politické a společenské názory. Předpokládal však, že se bude v případě kariéry Milady Paulové jednat pouze o marginální záležitost. „*Současné dějiny byly v jeho očích žurnalistika. Podle Bidla jsem přešla od vědy k žurnalistice!*“¹⁷⁰

Milada Paulová však byla v těchto ohledech opakem svého učitele. Zajímala se o současnou politickou situaci v zemi a aktivně se na ní podílela.¹⁷¹ V roce 1925 vstoupila do československé národně demokratické strany, v níž se spolupodílela na založení demokratického klubu.¹⁷² Profesori Bidlo a Šusta se domnívali, že docentku její angažovanost v politice rozptylovala od její vědecké práce,¹⁷³ Milada Paulová se však bránila tvrzením, že o politickou kariéru nemá zájem, měla zájem být pouze informovaná o tehdejších politických událostech.¹⁷⁴

Milada Paulová vydala do roku 1937 tři monografie ze soudobých dějin. První spis *Jugoslavenští odbor*, vyšel v roce 1925 a zaměřuje se na sjednocení Jihoslovanů.¹⁷⁵ Volně na něj navazuje kniha *Jihoslovanský odboj a česká Maffie* vydaná v roce 1928, která podává obraz o chorvatské vládě a o pronásledování srbských a chorvatských politiků během první světové války.¹⁷⁶ Československému domácímu protirakouskému odboji, nazíranému paralelně s odbojem jihoslovanským, se věnuje třetí dílo *Dějiny Maffie I. díl*, které vyšlo v roce 1937.¹⁷⁷

¹⁶⁸ M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 149; M. PAULOVÁ, *Jak vznikl můj „Jugoslavenští odbor“*, s. 162.

¹⁶⁹ *Dokumenty 1 – 478 (zpráva J. Říhy ze 17. února 1933)*, s. 315.

¹⁷⁰ M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 154.

¹⁷¹ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Jaroslava Bidla a Milady Paulové*, s. 21.

¹⁷² *Dokumenty 1 – 478 (interní záznam P. Šámala z 6. září 1926)*, s. 93.

¹⁷³ *Dokumenty 1 – 478 (zpráva J. Říhy ze 17. února 1933)*, s. 315.

¹⁷⁴ *Dokumenty 1 – 478 (dopis M. Paulové P. Šámalovi z 5. května 1933)*, s. 315.

¹⁷⁵ AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1882–2000, kart. 47, inv. č. 566, spisy Paulové Milady, zpráva habilitační komise, fol. 43.

¹⁷⁶ AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, kart 47, inv.č. 566, spisy Paulové Milady, Návrh, aby soukr. docentka Dr. Milada Paulová byla jmenována mimořádnou profesorkou, fol. 89.

¹⁷⁷ Josef MATOUŠEK, *Milada Paulová: Dějiny Maffie. Díl I. Ve znaku persekuce. Praha 1937, Unie, str. 664, Český časopis historický 45, 1939, s. 97–98.*

Habilitační spis Milady Paulové *Jugoslavenški odbor*, se věnoval jihoslovanským emigrantům, kteří odešli do zahraničí s myšlenkou osvobodit všechny jihoslovanské národy a vytvořit nový jihoslovanský stát. Především se jedná o politiky seskupené v Jihoslovanském výboru, formálně ustanoveném v dubnu 1914 v Paříži.¹⁷⁸ Jeho vůdčími osobnostmi byli Ante Trumbić,¹⁷⁹ Frnjo Supilo¹⁸⁰ a Ivan Mestrovic.¹⁸¹ Jihoslovanský výbor úzce spolupracoval s československým zahraničním odbojem. Společnými silami se snažili zrušit například Londýnský pakt, jenž sliboval Itálii značnou část jihoslovanského území. Milada Paulová sledovala činnost Jihoslovanského výboru od jeho založení až do vzniku Království SHS 1. prosince 1919 a rozdělila jeho činnost do tří období. První období začíná podzimem roku 1915, kdy Srbsko bylo poraženo Rakouskem-Uherskem a následně obsazeno. V tomto období se výboru vzhledem k výše zmíněné londýnské smlouvě z 25. dubna roku 1915 moc nedařilo.¹⁸² Druhé období trvalo od počátku roku 1916 do roku 1917, kdy hlavní činností výboru bylo zmařit všechny předčasné snahy na uzavření míru. Ve třetím období trvajícím od jara 1917 do konce války dosahuje Jihoslovanský výbor určitých pozitivních diplomatických úspěchů při jednáních s představiteli dohodových mocností. Další, čemu se Milada Paulová věnovala ve své knize, byl spor mezi Jihoslovanským výborem a srbskou vládou v čele s Nikolou Pašićem o řešení jihoslovanské otázky.¹⁸³

Existovaly dva různé názory na to, jak by mělo vypadat sjednocení Jihoslovánů. První z nich zastával srbský stát a srbská armáda v čele s Nikolou Pašićem. Ti hájili především srbské národní zájmy. Požadovali centralistický, unitární stát a sjednocení pod srbskou vládou. Druhý názor zastávali hlavně Slovinci, Chorvati a Jihoslovanský výbor prosazující myšlenku jednotného jihoslovanského národa tvořeného třemi rovnocennými větvemi: srbskou, chorvatskou a slovinskou. Na místo centralizace pak preferovali federalistické uspořádání státu.¹⁸⁴

¹⁷⁸ AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1882–2000, kart. 47, inv. č. 566, spisy Paulové Milady, zpráva habilitační komise, fol. 43 – 47.

¹⁷⁹ Ante Trumbić byl chorvatský politik a člen Jihoslovanského výboru. Agitoval o rozbití Rakouska-Uherska a úzce spolupracoval s československým zahraničním odbojem.

¹⁸⁰ Franjo Supilo byl chorvatský politik a novinář. Spoluzakladatel Jihoslovanského výboru.

¹⁸¹ Ivan Meštrović byl jihoslovanský sochař, profesor na Záhřebské univerzitě a rektor akademie.

¹⁸² AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1882–2000, kart. 47, inv. č. 566, spisy Paulové Milady, zpráva habilitační komise, fol. 43 – 47.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ M. ŠESTÁK a kol., *Dějiny*, s. 371 – 382.

Na nátlak vítězných států a z obavy Chorvatů a Slovinců z územních požadavků Itálie vznikl 1. prosince 1919 nový monarchistický stát, Království SHS, jakožto monarchistický stát v čele s dynastií Karadjordjevičů.¹⁸⁵

Druhé dílo Milada Paulová vydala pod názvem *Jihoslovanský odboj a česká Maffie*. Kniha pojednává o chorvatské politice v letech 1914–1917, tedy do otevření říšské rady v květnu 1917. Tehdy se znovuobnovil politický život v Rakousku-Uhersku. Také je to rok, kdy spolu začali Češi a Jihoslované spolupracovat. Historička se zaměřuje na chorvatskou vládu a na pronásledování chorvatských a srbských politiků, především na činnost strany Frankovců, kteří propagovali myšlenku vytvoření Velkého Chorvatska za pomoci vídeňských vojenských velitelů, a strany srbsko-chorvatské koalice, jež inklinovala k Uhersku, respektive k ministerskému předsedovi Tiszouvi. Frankovci chtěli zavést vojenskou vládu v Chorvatsku na úkor vlády uherské, a proto se snažili paděláním dokumentů kompromitovat osoby v srbsko-chorvatské koalici.¹⁸⁶ Jak již název knihy *Jihoslovanský odboj a česká Maffie I. díl* naznačuje, jedná se o první díl této publikace. Milada Paulová měla v plánu vydat i druhý díl, který se měl věnovat československo-jihoslovanské spolupráci od otevření říšské rady v květnu 1917 do konce října 1918. Z tohoto důvodu se první díl zaměřuje pouze na jihoslovanský odboj, respektive na vnitřní politické poměry v Chorvatsku, a ne na českou Maffii.¹⁸⁷

Třetí významná práce nese název *Dějiny Maffie I. díl*. Cílem práce je vědecké líčení československo-jihoslovanského odboje proti Rakousku-Uhersku. Na tuto práci navazuje druhý díl vydaný v roce 1939 pod názvem *Dějiny Maffie. Odboj Čechů a Jihoslovánů za světové války 1914 – 1918, II. díl*.¹⁸⁸

Protirakouský domácí odboj se u nás začal formovat hned na začátku první světové války. V březnu 1915 vzniklo pod vedením Edvarda Beneše Tajné komité. Tento prvotní odboj tvořili převážně politici, kteří vyjádřili souhlas se zahraničním odbojem.¹⁸⁹

¹⁸⁵ M. ŠESTÁK a kol., *Dějiny*, s. 382.

¹⁸⁶ AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, kart 47, inv.č. 566, spisy Paulové Milady, Návrh, aby soukr. docentka Dr. Milada Paulová byla jmenována mimořádnou profesorkou, fol.89.

¹⁸⁷ M. PAULOVÁ, *Jihoslovanský odboj*, s. 8.

¹⁸⁸ Miroslav ŠESTÁK – Bohumila ZÁSTĚROVÁ, *Milada Paulová*, *Slovanský přehled* 56, 1970, s. 216–218.

¹⁸⁹ Zdeněk KÁRNÍK, *Edvard Beneš a Maffie v nejtěžším období Velké války. Řídila politická emigrace Domácí odboj (červenec 1917 – říjen 1918)*, *Historie a vojenství* 44, 1995, s. 3–7; J. HÁLEK, *Bedřich Štěpánek*, s. 22–28.

Jako byli Karel Kramář,¹⁹⁰ Alois Rašín,¹⁹¹ Josef Scheiner¹⁹² a Přemysl Šámal. Po emigraci Eduarda Beneše a zatčení Karla Kramáře, Aloise Rašína a Josefa Scheinera se Tajné komitě rozpadlo a vznikl domácí protirakouský odboj, tzv. Maffie, v jehož čele stanul Přemysl Šámal. Podle zahraničního odboje bylo hlavním úkolem Maffie zajišťovat kontakt mezi domovem a exilem a poskytovat mu informace z Rakouska-Uherska. Především je zajímaly informace mající charakter hospodářský, sociální a vojenský. Domácí odboj měl také přejímat a realizovat pokyny od exilu. Přemysl Šámal chápal Maffii jako zákulisní skupinu, jejíž hlavní úkol spočíval ve sledování vývoje veřejných událostí. Informace se měly shánět prostřednictvím členů odboje, jež byli roztroušeni na úřednických a politických místech. Domácí odboj tvořil několik stovek členů různého postavení, od politických špiček po „obyčejné“ lidi. Většina z nich netušila o dalších členech a akcích. Členové si museli dávat pozor na rakouské špiony. Domácí a zahraniční odboj tak musel své zprávy šifrovat, používat různá krycí jména a názvy. Velký důraz se kladl na výběr důvěryhodných posílů, vymýšlely se různé skrýše, jak zprávy schovávat atd. I přesto někdy docházelo k chybám. K nejznámějším patří knoflíková aféra.¹⁹³

Podle Milady Paulové plnila Maffie (název odvozen od sicilské Maffie, kde byla takto označena tajná sdružení, která vyvíjela podvratnou činnost vůči státu) tři funkce: udržovala styky ze zahraničního odboje, provozovala zpravodajskou činnost a snažila se mít vliv na vedení české oficiální politiky.¹⁹⁴

Historička se pokusila vylíčit dějiny československého a jihoslovenského odboje tak, že vylíčila příběhy konkrétních odbojářů, příběh za příběhem. Naplnila tak především v německých zemích oblíbený koncept líčení minulosti na příkladu životního příběhu velkých osobností, který však byl v meziválečném období cílem kritiky. Paulová rovněž neopomněla popsat ve své knize různé akce, které organizace činila. Kniha nepojednává pouze o činnosti Maffie, dílo obsahuje taktéž přehled o české předválečné politice.¹⁹⁵

¹⁹⁰ Karel Kramář, vystudovaný právník, se zabýval českou a československou politikou, účastník protirakouského odboje v první světové válce a první ministerský předseda Československa.

¹⁹¹ Alois Rašín byl český a československý politik, účastník protirakouského odboje v první světové válce, po válce zastával funkci ministra financí do roku 1923, kdy na něho byl úspěšně spáchán atentát.

¹⁹² Josef Scheiner byl účastník protirakouského odboje za první světové války, politik, právník a předseda České sokolské obce.

¹⁹³ Z. KÁRNÍK, *Edvard*, s. 3–7; J. HÁLEK, *Bedřich Štěpánek*, s. 22–28.

¹⁹⁴ M. PAULOVÁ, *Dějiny Maffie. Odboj Čechů a Jihoslovanů za světové války 1914–1918*, Praha 1937, s. 7.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 8.

Samotné pojednávání o československém domácím protirakouském odboji tak začíná až na straně 333 kapitolou *Vznik a první schůze Maffie*. Historička se také nezaměřovala pouze na československý odboj za první světové války, ale i na ten jihoslovenský; v textu se tak do určité míry mechanicky střídají kapitoly o československém a jihoslovenském odboji, ačkoliv v této době mezi zeměmi nebyla žádná spolupráce.¹⁹⁶

Historička se podle hodnocení v recenzích, v posudku habilitační komise a v návrhu jmenování mimořádnou profesorkou projevovala v publikacích tím, že se snažila poskytnout celkový obraz československé a jihoslovenské spolupráce v čase první světové války. Tato touha po vylíčení každého detailu však pro Paulovou znamenala značné pracovní vypětí. Než se totiž dostala k tématu samotné spolupráce, vydala tři zmíněná díla, jelikož chtěla poskytnout čtenáři co nejpodrobnější a nejucelenější obraz. Rovněž chtěla vysvětlit události a situaci v zemích, které spolupráci předcházely. Milada Paulová tudíž zpracovala detailní analýzu jednotlivých fází československého a jihoslovenského odboje. Přestože se Milada Paulová snažila tuto problematiku pojmout co nejpodrobněji a nejkomplexněji, její vymezení tématu bylo vždy velmi úzké a nedokázala ve svých dílech zaznamenat mezinárodní kontext.

V knihách Paulová využila svého vyprávěcího talentu a ve všech vynikla její pilná a pečlivá příprava. Jelikož se historička věnovala tématice ze současných dějin, musela vyřešit problém s nedostatkem písemných pramenů (použila hlavně informace ze soudobého tisku).¹⁹⁷ Jejím hlavním zdrojem informací se staly rozhovory s účastníky odboje (dnes již běžně používaná metoda oral history) a jejich osobní záznamy, jako byly např. dopisy a deníky. Navíc i těchto písemných pramenů osobní povahy byl nedostatek: hlavně ze strany jihoslovenských aktérů. Ti si své konání za velké války důsledně neevidovali, často materiály ztratili či nebyli ochotni (zejména politici) své osobní záznamy zveřejňovat. Monografie tak byly založeny především na ústních zprávách aktérů, což bylo z metodologického aspektu bráno jako nevýhoda.¹⁹⁸ Miladě Paulové se podařilo nashromáždit velmi cenný a rozmanitý materiál.

¹⁹⁶ Josef MATOUŠEK, *Milada Paulová: Dějiny Maffie. Díl I. Ve znaku persekuce. Praha 1937, Unie, str. 664*, Český časopis historický 45, 1939, s. 97–98.

¹⁹⁷ AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1882–2000, kart. 47, inv. č. 566, spisy Paulové Milady, zpráva habilitační komise, fol.48.

¹⁹⁸ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala*, s. 24.

V habilitační práci použila dokumenty a rozhovory od srbské vlády, členů Jihoslovanského odboje, politiků, státníků, diplomatů z Československa, Království SHS, Ruska, Velké Británie a Itálie. Konkrétní jména Milada Paulová v knize neuvedla, protože, jak sama v předmluvě uvedla, kniha se dotýkala tehdejší politické situace v Království SHS. Dále historička pracovala s úřední korespondencí, depešemi, notami a memorandy.¹⁹⁹

Také v knize *Jihoslovanský odboj a česká Maffie* použila informace od účastníků jihoslovanského odboje a členů Maffie. Oproti výše uvedené publikaci však již některá jména zveřejnila. Historičce se podařilo získat nevydané soukromé materiály hraběte Istvána Tisziho,²⁰⁰ arcivévody Bedřicha,²⁰¹ chorvatské vlády barona Ivana Skerlecze,²⁰² generálního gouvernementu v Belehradě (tedy prozatímní vojenské správy) a korespondenci záhřebského vojenského velitelství. Tyto dokumenty získala od zemské chorvatské vlády za svého studijního pobytu v Království SHS v letech 1919–1921. Též pracovala se *Sbornikem za narodno oslobodjenje*, kde byly materiály a dokumenty sesbírané záhřebskou Národní radou, tedy např. akta generálního štábu, spisy zemské vlády a dokumenty vojenského velitelství v Záhřebu.²⁰³

Ve třetím díle, *Dějínách Maffie*, Milada Paulová pracovala hlavně s prameny pocházejícími ze tří zdrojů. Za prvé to byly listiny z vojenské císařské kanceláře ve Vídni, které byly uloženy v Památníku osvobození. Informace týkající se Jihoslovánů historička získala z materiálů, jež si vedlo c. a k. vrchní velitelství v Badenu. Třetím zdrojem byly opět informace získané soukromou cestou, tedy ústním svědectvím téměř všech účastníků československého a jihoslovanského odboje. I v této knize uvedla oproti habilitačnímu spisu některá jména osob, jež jí poskytly informace. Nejvíce čerpala z informací získaných od Přemysla Šámala, Bedřicha Štěpánka a Zdeňka²⁰⁴ Tobolky.²⁰⁵

¹⁹⁹ M. PAULOVÁ, *Jugoslavenki odbor. Povijest jugoslavenske emigracije za svjetskog rata od 1914–1918*, Záhřeb 1925, s. 5.

²⁰⁰ István Tisza pocházející z maďarského šlechtického rodu, byl uherský ministerský předseda a odpůrce toho, aby se Slovensko připojilo k českým zemím.

²⁰¹ Arcivévoda Bedřich byl arcivévoda rakouský, kníže těšínský a za první světové války se stal vrchním velitelem armády Rakouska-Uherska.

Brigitte HAMANNOVÁ, *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, Praha 2010, s. 149 – 150.

²⁰² Ivan baron Skerlec byl právník a v letech 1913–1917 zastával funkci chorvatského bána.

²⁰³ M PAULOVÁ, *Jihoslovanský odboj*, s. 8–9.

²⁰⁴ Zdeňk Tobolka byl český historik a politik.

²⁰⁵ M. PAULOVÁ, *Dějiny*, s. 9–10.

Neobvyklý byl i způsob, jakým Milada Paulová získávala informace. Zdeněk Pousta²⁰⁶ ve své studii píše o vyprávění deníku krále Petra I., kterým se Milada Paulová na jednom diplomovém semináři pochlubila. V době, kdy pobývala v Království SHS, údajně Paulová při jedné slavnostní přehlídce protrhla kordon strážců a vrhla se ke královu koni. Krále poprosila o zapůjčení deníku, a ten byl natolik překvapen, že jí ho půjčil.²⁰⁷

Publikace se navzájem odlišují nejen svým obsahem, ale i po formální stránce, tedy rozsahem a členěním. Zatímco kniha *Jugoslavenski odbor* má 582 stránek (není započítán rejstřík osob, soupis výběrové bibliografie, oprava textu a poznámky) a je členěná do čtyř částí, které se dále člení na 58 kapitol,²⁰⁸ spis *Jihoslovanský odboj a česká Maffie* má pouze 136 stránek a dělí se na 20 kapitol (není započítán soupis výběrové literatury, rejstříky spis neobsahuje).²⁰⁹ *Dějiny Maffie I díl* mají 633 stránek, jsou rozděleny na tři části a obsahují 33 kapitol (nezapočítány jsou přílohy, rejstřík osob, obsahu a seznam vyobrazení) a *Dějiny Maffie II díl* mají 426 stránek (neobsahuje přílohy, rejstřík osob, obsah ani seznam vyobrazení).²¹⁰

4.1 Dobová reflexe děl Milady Paulové

Spis *Jugoslavenski odbor* byla habilitační práce, jejímž cílem bylo objasnit spletitý politický vývoj jihoslovanského sjednocení.²¹¹ Rovněž měla zajistit Miladě Paulové univerzitní kariérní postup. Jak je výše uvedeno této práci předcházela studijní cesta do Království SHS, na které měla Paulová nejprve sbírat materiál k československému a jihoslovanskému odboji za první světové války. Vzhledem k neochotě Jihoslovanů se k této problematice vyjadřovat se Paulová zaměřila na téma jihoslovanského sjednocení, které v té době bylo v zemi aktuální a důležité.²¹² Práce Miladě Paulové tak přinesla nejen kariérní postup v podobě jmenování soukromou docentkou, ale i popularitu a sympatie Jihoslovanů.²¹³

²⁰⁶ Sám autor přiznává, že žádnou takovou informaci nikde jinde nenašel. Pouze poznámku v habilitačním spisu o tom, že se Paulové podařilo získat důvěrné informace od významné osobnosti, kterou nemůže ve svém díle citovat.

Z. POUSTA, *Ženy nebudají jinak*, in: Semináře Výzkumného centra pro dějiny vědy z let 2000–2001, Praha 2002, s. 164 (= Práce z dějin vědy 3).

²⁰⁷ Tamtéž, s. 166–167.

²⁰⁸ M. PAULOVÁ, *Jugoslavenski odbor*, s. 582.

²⁰⁹ Táž, *Jihoslovanský odboj*, s. 136.

²¹⁰ Táž, *Dějiny*, s. 633, 671, 426.

²¹¹ H. RIPKA, *Dr. Milada Paulová*, s. 308–311.

²¹² M. PAULOVÁ, *Paměti*, s. 151.

²¹³ M. ŠESTÁK – J. ZÁSTĚROVÁ, *Milada Paulová*, s. 217.

Práce byla hodnocena habilitační komisí, ustanovenou v březnu 1925 ve složení Jaroslava Bidla, Josefa Šusty a Matija Murka,²¹⁴ a byla označena za velmi zdařilou, přestože se jednalo o choulostivou látku, která souvisela s tehdejšími jihoslovanským politickým životem, a na místo klasických historických písemných pramenů použila historička jako zdroj informací ústní svědectví odbojářů a svědků a jejich subjektivní, soukromé záznamy. Svůj argument zdůvodnili hodnotitelé tvrzením, že přestože byla historická díla opírající se o ústní zprávy v tehdejší době neobvyklá, určité práce už v tomto duchu napsány byly, tudíž se nejednalo o nic zvláštního. Jako příklad uvedli spis významného historika Leopolda Rankeho *Die serbische revolution. Aus serbischen Papieren und Mittheilungen*.

Neuveřejnění jmen svědků, poskytujících Miladě Paulové informace z politických důvodů, komise také nevnímala jako problém, jelikož Milada Paulová uvedla „*ve své knize doslovně mnoho písemných aktů, úředních i soukromých /dopisů/, jež od svých zpravodajů obdržela, takže poskytuje kritikům dostatečné opory ku posouzení věcné spolehlivosti svého vypravování a správnosti nebo oprávněnosti svých úsudků a svého hodnocení skutečností.*“²¹⁵ Komise došla k názoru, že bylo potřeba, aby takováto publikace vznikla, jelikož tím byl zachráněn důležitý materiál, který se mohl ztratit.²¹⁶ Též mohli jednotliví aktéři protirakouského odboje zemřít a tím se mohly nadobro ztratit důležité informace. Někteří z nich pak skutečně brzy zemřeli, např. poslanec Supilo nebo ministr Protić.²¹⁷

Přestože byl habilitační spis hodnocen komisí pozitivně, některé malé nedostatky kniha měla. Hodnotitelům se nelíbilo to, že Milada Paulová v některých případech data řehořského kalendáře směřovala s kalendářem juliánským, kritizovali uspořádání knihy, především otištěné dlouhé prameny ve vlastním textu, patřící do přílohy, a jež narušovaly souvislost textu. V neposlední řadě historička nepopsala v úvodní kapitole obraz jihoslovanské otázky v předválečné době.²¹⁸

V podobném duchu se nesla i recenze publikovaná ve Slovanském přehledu, kterou napsal vystudovaný historik, svého času však novinář Hubert Ripka.²¹⁹

²¹⁴ Matijo Murko, byl slovinský historik žijící v Československé republice.

²¹⁵ AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1882–2000, kart. 47, inv. č. 566, spisy Paulové Milady, zpráva habilitační komise, fol. 48.

²¹⁶ Tamtéž, fol. 51.

²¹⁷ Tamtéž, fol. 42.

²¹⁸ Tamtéž, fol. 49 – 50.

²¹⁹ H. RIPKA, *Dr. Milada Paulová*, s. 308 – 311.

Ten se domníval, že hlavní přínos knihy spočíval v tom, že téma nebylo před dílem Milady Paulové důkladně zpracováno, a pokud bylo, tak to byly spíše vydané paměti. Také velmi kladně hodnotil použití neobyčejného a velmi rozmanitého materiálu, který historička nasbírala, včetně rozsahu práce.²²⁰

Druhou knihu *Jihoslovanský odboj a česká Maffie* nepsala Milada Paulová kvůli kariérnímu postupu, ale ze zaujetí tématem.²²¹ Přesto se nakonec pokusila na základě předložení této práce usilovat o mimořádnou profesuru. Cílem této práce bylo poskytnout ucelené informace o vnitřní chorvatské politice do otevření říšské rady v roce 1917. „*Má-li však spolupráce ta býti pochopena v celé své historické velikosti a významu, a má-li býti správně vyložena zejména určitá míra vlivu, který jí náleží vzhledem k vývoji vnitřních poměrů jihoslovanských, je potřebí hluboko se vžítí zvláště do dějin chorvatských za světové války, kde bylo těžiště a klíč k situaci. Ale Jihoslované nemají dosud ani jediného soustavného spisu, ani historického ani publicistického, který by pojednával o vnitřních poměrech v bývalých jihoslovanských zemích Rakouska – Uherska za války – připadl mi tedy úkol, stavěti i tam do základu.*“²²²

Tato kniha nebyla hodnotiteli vnímaná tak pozitivně jako habilitační práce Milady Paulové. Hlavní problém pozorovatelé viděli v tom, že dílo nepřineslo žádné nové informace o daném tématu a vznikla tak otázka, zda bylo vůbec nutné toto dílo napsat. „*Tak, že jest to věrohodné zjišťování faktů, které bylo prvé ve své obsažnosti provedeno, ale poněvadž jest první svého druhu, nemůže býti pokládáno ještě za definitivní. Přináší mnoho zajímavých podrobností, ale co do hlavního svého obsahu v celku nového nic neposkytuje. Ač přece nemůže být pokládáno za zbytečné, vtírá se přece pochybnost, zdali pro pochopení pozdější spolupráce česko-slovensko-jihoslovanské, jež se začíná v květnu r. 1917, jest nezbytné.*“²²³

Hodnotitelům se též nelíbilo, že Milada Paulová se ve svém díle převážně opírala o ústní svědectví odbojářů, a považovali to z hlediska metodologického za chybu. Tohoto faktu si byla vědoma sama historička i její dlouholetý přítel Přemysl Šámal, který sám hodnotil knihu za velmi zdařilou.²²⁴

²²⁰ H. RIPKA, *Dr. Milada Paulová*, s. 308.

²²¹ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Jaroslava Bidla a Milady Paulové*, s. 16–17.

²²² M. PAULOVÁ, *Jihoslovanský odboj*, s. 8.

²²³ AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, kart 47, inv.č. 566, spisy Paulové Milady, Návrh, aby soukr. docentka Dr. Milada Paulová byla jmenována mimořádnou profesorkou, fol. 96.

²²⁴ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala*, s. 24.

„Vyprávění činí dojem ucelenosti a bude jistě čtenáře zajímat; historikovi však, a Vám v první řadě, asi vadí nedostatek dokumentů.“²²⁵

Paulová si pravděpodobně při předložení práce dobře neuvědomila fakt, že požadavky a znalosti na mimořádného profesora se liší od požadavků na jmenování soukromým docentem. To, co stačilo na navržení docentury, nestačilo na mimořádnou profesuru. Jaroslav Bidlo své žačce neustále vyčítal její jednostranné zaměření na soudobé dějiny, neznalost literatury a nezájem o celý její obor.²²⁶ Jako budoucí profesorka musela mít přehled a určité znalosti o celém svém oboru. Na tomto požadavku se shodli i další dva členové komise Josef Šusta a Miloš Weingart, kteří měli vypracovat návrh na jmenování Milady Paulové mimořádnou profesorkou. Nevadilo jim pouze historiččino jednostranné zaměření, ale i samotné téma ze soudobých dějin a případná ztráta objektivity.²²⁷ „Ale poněvadž jest potřebí, aby docent prokázal netoliko, že dovede vědecky pracovati, nýbrž že i přiměřeně vůbec ovládá svůj obor, tak, aby se vyznal náležitě ve věcích nového bádání a dovedl ve svých přednáškách jejich synthésou ukázati, že stojí na výši vědeckého pokroku: bylo potřeba vyčkati, až by Dr. Paulová pracemi týkajícími se starších období dějin prokázala, že nezůstala jednostranně vězeti jen v tzv. současné historii, při jejímž bádání a líčení hlavní požadavek dějepisu, objektivnost, často jest ohrožován přítomnými zájmy a potřebami prostředí, v němž historik žije.“²²⁸

Nabízí se otázka, proč těm samým historikům (kromě Miloše Weingarta) najednou začalo vadit to, co v předchozí knize ne. A do jaké míry jejich názory mohly ovlivnit tehdejší vztahy s Královstvím SHS, které nebyly již tak vřelé jako na počátku dvacátých let.

Po jmenování mimořádnou profesorkou se Milada Paulová vrátila k tématu ze soudobých dějin, které ji po pracovní stránce maximálně naplňovalo, a napsala publikaci *Dějiny Maffie*. Důvodem, proč tuto knihu začala psát, přestože v této době její zdravotní stav nebyl dobrý, hlavně po psychické stránce, byl Přemysl Šámal. Po roce 1935 jejich přátelství nebylo tak vřelé jako předtím.²²⁹

²²⁵ *Vzájemná korespondence (dopis P. Šámala M. Paulové z 18. září 1928)*, s. 153.

²²⁶ *Vzájemná korespondence (dopis J. Bidla M. Paulové z 14. února 1933)*, s. 434 – 435.

²²⁷ AUK, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, kart 47, inv.č. 566, spisy Paulové Milady, Návrh, aby soukr. docentka Dr. Milada Paulová byla jmenována mimořádnou profesorkou, fol. 96.

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Léta 1936 – 1939 [1945] na pozadí vzájemné korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala*, in: D. Brádlarová – J. Hálek, (edd.), „Drahý pane kancléři...“ *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala (1936–1939[1945]) II díl*, Praha 2012, s. 10–18.

Na vině bylo historiččino přání, aby mezi nimi bylo něco více než přátelství, což Přemysl Šámal odmítal a začal se od Milady Paulové distancovat. Kontakt s ní však nepřerušil. Milada Paulová se tak upnula na práci o Maffii, jelikož se obávala, že by jinak přišla o Šámalův zájem. Pravděpodobně i předchozí dílo *Jihoslovanský odboj a česká Maffie* psala z části kvůli přátelství s kancléřem prezidenta republiky.²³⁰

Velmi kladně hodnotil práci Josef Matoušek²³¹ v recenzi publikované v Českém časopisu historickém. Považoval knihu za monumentální dílo. Pozitivně bylo hodnoceno historiččino stanovisko k tématu, které nebylo ovlivněno poválečným politickým vývojem, dále její výborné vyprávěcí schopnosti a píle, důkladnost a svědomitost, se kterou historička přistupovala k tématu a ke sběru materiálu, jež sbírala několik let.²³² „*Neobyčejná píle, důkladnost a svědomitost, s nimiž autorka po léta sbírala látku velmi obsáhlou i rozptýlenou, budí právem respekt čtenáře i badatele. (...) Užila plně jak bohaté dnes již literatury vzpomínkové a monografické, rozptýlené namnoze v časopisech i v denním tisku, tak i velmi mnoha pramenů netištěných, jak spisů předních, tak i zápisků a korespondencí. Užila i vydatně pečlivými dotazy ústních informací předních účastníků tehdejších dějů. Úctu k tomuto úsilí nezmenšují některá drobná nedopatření, jež v knize zůstala.*“²³³

Ještě kladněji hodnotil publikaci Josef Pešek v Národních listech: „*Kniha Milady Paulové se čte jako nejnapínavější román. Je psána přístupně, s velikou znalostí věcí, objektivně, s láskou i porozuměním. Ti, kdo události prožili, knihou si je zpřítomní a v paměti obnoví, vzdálenější a mladší se jí poučí o době hrůzné a krásné zároveň (...)* Kniha Milady Paulové je kniha spravedlivá a podává snad úplný obraz domácího našeho odboje, který se nám tu jeví ve své plnosti, jase, významu a velikosti (...) Kniha M. Paulové přichází včas; chce, aby byla čtena a hodně čtena, jako bible čtena, abychom si ujasnili, kde jsme chybovali v tak vážných dobách, v jichž vážnost jsme ani nevěřili.“²³⁴

Přesto se historička ani v tomto případě nevyhnula kritice. Opět se však týkala pouze zanedbatelných nedostatků, jako tomu bylo u jejího habilitačního spisu.

²³⁰ D. BRÁDLEROVÁ – J. HÁLEK, *Léta*, s. 10–18.

²³¹ Josef Matoušek byl mladý český historik popravený nacisty v listopadu 1939.

²³² Josef MATOUŠEK, *Milada Paulová: Dějiny Maffie. I Díl. Ve znaku persekuce. Praha 1937, Unie, str. 664*, Český časopis historický 45, 1939, s. 97–100.

²³³ Tamtéž, s. 99–100.

²³⁴ Národní listy, 24. března 1925, s. 5.

V první řadě to byla její snaha využít pokud možno všechny prameny, jež k tématu nashromáždila. Milada Paulová v díle předložila celou řadu původních dokumentů, nikoliv však v podobě edice, ale jako součást textu. To narušilo celistvost a osnovu práce (tento nedostatek ostatně kritizovala už habilitační komise).²³⁵ Historik Jaroslav Werstadt vytýkal Miladě Paulové její jednostranné zaměření na pramennou základnu, jež se opírala o výpovědi Přemysla Šámala a jeho přátel. Také se domníval, že hlavní funkcí domácího československého odboje bylo udržení styku se zahraničním odbojem a zpravodajská činnost. Milada Paulová naopak tvrdila, že hlavní působení Maffie bylo politické. Kritiku si k dílu neodpustil ani Bedřich Štěpánek, jenž Miladě Paulové vytýkal, že kniha byla po tematické stránce pojata úzce a nereflektovala mezinárodní rámec. Zároveň se zaměřila pouze na dva utlačované národy v Rakousku-Uhersku, na Čechoslováky a Jihoslovany, ostatní opomíjela.²³⁶

Poněkud zvláště knihu hodnotilo ministerstvo zahraničních věcí; obávalo se totiž, že se kniha stane jakýmsi manuálem špionáže, který by mohl být zneužit zejména Němci.²³⁷

²³⁵ J. MATOUŠEK, *Milada Paulová*, s. 98–99

²³⁶ *Dokumenty I – 296 (interní záznam P. Šámala z 25. února 1937)*, in: D. Brádlarová – J. Hálek (edd.), „Drahý pane kancléři...“ II díl, s. 158–159.

²³⁷ Tamtéž.

5 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo popsat vývoj vztahu Milady Paulové k soudobým dějinám. První část práce tvořil historiččin životopis do konce meziválečného období, ve kterém byly vylíčeny příčiny, proč se zaměřila ve svém vědeckém badání na soudobé dějiny. Autorka se domnívá, že se jednalo především o historiččinu citovou zainteresovanost na tématu, touhu zanechat budoucí generaci ucelený obraz událostí, které vedly ke vzniku Československé republiky, a dlouholeté přátelství s Přemyslem Šámalem. Na něho se mohla vždy spolehnout a vzhlížela k němu s úctou. V druhé části byla porovnána tři díla Milady Paulové a popsány reakce soudobých historiků.

Život Milady Paulové byl po pracovní stránce velmi vytížený a hektický, naopak po té osobní byl velmi osamělý. Milada Paulová kromě své práce skoro nikoho neměla, a tak se upnula hlavně na ni. Za své badatelské téma si zvolila soudobé dějiny, které byly tehdejší historickou obcí vnímány jako žurnalistické téma, navíc volba tématu vedla k závažnému rozkolu s učitelem Jaroslavem Bidlem. Přesto byla Milada Paulová na svoji práci hrdá. Do svých děl dávala všechno, pilně a svědomitě na nich pracovala, navíc byla pyšná, že se mohla stát historiografkou takového významného období. Její kariérní postup však toto badatelské zaměření příliš neuspíšilo, na vině navíc zřejmě byla i její tvrdohlavá a emotivní povaha. V rozhodování, zda má pokračovat v práci o soudobých dějinách, byl dle jejích vlastních slov klíčový především vztah k Přemyslu Šámalovi.

Díla, která Milada Paulová vydala do roku 1939, pojednávají o jihoslovanském a československém protirakouském odboji za první světové války. Milada Paulová sbírala s velkou pečlivostí a pílí materiál, který použila ve svých dílech. Základní pramennou základnou se jí staly rozhovory s přímými účastníky dějinných událostí. Materiál, který získala, byl velmi rozmanitý, a ne vždy splňoval kritéria vědecké objektivity. Většina soudobých historiků si však především ve dvacátých letech uvědomovala potřebu sepsat knihu o okolnostech vzniku samostatného Československa a podílu domácího odboje na této události.

Milada Paulová se snažila původně popularizačně pojaté téma protirakouského odboje, které se dostalo do středu zájmu společnosti v souvislosti s poválečnými politickými změnami, změnit na vědecké, což se jí podařilo. Především dokázala uplatnit objektivní úsudek a schopnost popsat události tak, jak se staly. Milada Paulová si podle názoru profesora Jaroslava Bidla a Josefa Šusty „*nejen slušnou erudici*

vědeckou, nýbrž že si osvojila i dobré metody vědecké práce,²³⁸ a její práce v tomto ohledu vyhovovaly požadavkům historického řemesla i přesto, že historička psala o tématu, jež bylo v tehdejší době zpracováno převážně nevědecky.

Nejkladněji byly hodnoceny její práce *Jugoslavenští odboj* a *Dějiny Maffie*, které byly veliké nejen svým rozsahem, ale i svým obsahem. Byly to velmi zdařilé práce, jež detailně vykreslovaly ovzduší a myšlení tehdejší doby a aktérů jihoslovanského a československého odboje. Na historiččinu habilitační práci bylo pohlíženo jako na práci, „*kteřá předčila svou obsažností i vnitřní hodnotou obvyklé práce habilitační*“²³⁹ a už tehdy práce byla označena recenzentem Ripkou za základní dílo pro studium jihoslovanského odboje, Také kniha *Dějiny Maffie* byla přijata historiky a veřejností velmi kladně a byla označena Josefem Matouškem za práci „*z těch několika málo, k nimž se trvale bude pro informace a poučení vraceti každý, kdo se jakkoli obírá dějinami novodobé české politiky*.“²⁴⁰ Podle Lubomíry Havlíkové toto tvrzení platí o obou knihách dodnes. Zároveň je na publikaci *Dějiny Maffie* vidět určitý vývoj oproti habilitačnímu spisu. Paulová začínala svoje dílo rozsáhlým úvodem o předválečné politické situaci v českých zemích, což u habilitačního spisu chybí. Chybou, které se historička neustále dopouštěla, bylo otištění plného znění pramenů v textu, což narušovalo celistvost textu a plynulost vypravování.

Historiččina publikace *Jihoslovanský odboj a česká Maffie* posuzovateli již tak pozitivně hodnocena nebyla. Lišila se nejen svým rozsahem, který byl v porovnání s předešlými díly malý („pouze“ 136 stránek), ale rovněž neobsahovala některé formální znaky vědeckého díla, jako byly rejstřík osob, přílohy či mapy.

Milada Paulová ve svých dílech poskytla čtenáři detailní a velmi podrobně líčený obraz sledované problematiky, důkladnější syntetický pohled však její díla nenabízejí. Avšak přestože již v době jejich vzniku nebyly ohlasy na její díla vždy kladné, dodnes zůstávají pro téma vzniku první republiky a jihoslovanského sjednocení základní literaturou.

Milada Paulová nebyla jediným historikem ve dvacátém století, kdo se začal zabývat po vědecké stránce soudobými dějinami. Autorka textu se domnívá, že námětem pro případnou budoucí diplomovou práci by mohlo být srovnání dalších historiků s Miladou Paulovou.

²³⁸ *Dokumenty 1 – 478 (zpráva J. Říhy ze 17. února 1933)*, s. 315.

²³⁹ H. RIPKA, *Dr. Milada Paulová*, s. 310 – 311.

²⁴⁰ J. MATOUŠEK, *Milada Paulová*, s. 100.

6 Seznam pramenů a literatury

6.1 Prameny

6.1.1 Nevydané prameny

Archiv Univerzity Karlovy

Fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, kart. 47, inv. č. 566, osobní spisy prof. Paulová Milada.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR

Fond Milada Paulová

Kart. 1, sign. I) a 2, inv. č. 4, oddací list.

Kart. 1, sign. I a)2, inv. č. 7, Zamítnutí žádosti M. Paulové o místo praktikantky v c. k. veřejné a univerzitní knihovně.

Kart. 2, sign. I) c, inv. č. 25, Vzpomínky M. Paulové na návštěvu u TGM v Lánech.

Státní oblastní archiv Praha

Sbírka matrik, FU Loukov, okr. Mladá Boleslav, matrika narozených 1881 – 1899.

6.1.2 Edice

BRÁDLEROVÁ, Daniela – HÁLEK, Jan (edd.), „*Drahý pane kancléři*“... *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala I díl (1921 – 1935)*, Praha 2011.

BRÁDLEROVÁ, Daniela – HÁLEK, Jan (edd.), „*Drahý pane kancléři*“... *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala II díl (1936 – 1939 [1945])*, Praha 2012.

BRÁDLEROVÁ, Daniela – HÁLEK, Ján (edd.), *Jaroslav Bidlo – Milada Paulová. Střed generací? Paměti a vzájemná korespondence zakladatelů české byzantologie a slovanských studií*, Praha 2014.

HAVLÍKOVÁ, Lubomíra, „*První žena na Univerzitě Karlově*“ (*Paměti Milady Paulové*), *Slovanská historická studie* 34, 2009, s. 127 – 166.

6.1.3 Díla Milady Paulové

PAULOVÁ, Milada, *Jugoslavenki odbor. Povijest jugoslavenske emigracije za svjetskog rata od 1914 – 1918*, Záhřeb 1925.

PAULOVÁ, Milada, *Jihoslovanský odboj a česká Maffie I díl. Chorvatská politika za světové války do otevření říšské rady ve Vídni v květnu 1917 (1914 – 1917)*, Praha 1928.

PAULOVÁ, Milada *Dějiny Maffie. Odboj Čechů a Jihoslovanů za světové války 1914 – 1918 I – II díl*, Praha 1937, 1939.

6.2 Literatura

BENEŠ, Zdeněk, *Moderní a soudobé dějiny – jejich výuka a edukace jimi*, in: Čechurová, Jana a kol., *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*, Praha 2015, s. 203 – 217.

BARVÍKOVÁ, Hana – MARTINOVSKÝ, Martin, *Memberships of woman in the leading learned institutions in the 20th century*, in: Štrbářová, Soňa a kol. (edd.), *Women scholars and institutions. Proceedings of the international conference (Prague, June 8– 11, 2003)*, Prague 2004, s. 189–220.

BRABENCOVÁ, Jana, *Pražské ženy v procesu vývoje českého dívčího vzdělávání ve 2. polovině 19. století*, in: Pešek, Jiří – Ledvinka, Václav (edd.), *Žena v dějinách Prahy. Sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies*, Praha 1996, s. 204 – 212.

BRÁDLEROVÁ, Daniela, *Jaroslav Bidlo (1868–1937)*, *Akademický bulletin* 10, 2012, s. 32.

BRÁDLEROVÁ, Daniela – HÁLEK, Jan, *Jihoslovanský výbor, Slovinci a Milada Paulová*, in: Gašparič, Jure a kol. (edd.), *Češi a Slovinci v moderní době. Politika – společnost – hospodářství – kultura/ Slovenci in Čechi v dobi moderne. Politika – družba – gospodarstvo – kultura*, Praha/Ljubljana 2010, s. 117 – 132.

BRÁDLEROVÁ, Daniela – HÁLEK, Jan, *Osobní a profesní vztah Milady Paulové a Jaroslava Bidla na pozadí jejich vzájemné korespondence*, *Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica* 16, 2002, s. 553 – 569.

BRÁDLEROVÁ, Daniela – HÁLEK, Jan, *Milada Paulová a její reflexe vzniku republiky*, in: Kučera, Rudolf (ed.), *Muži října 1918. Osudy aktéru vzniku Republiky československé*, Praha 2011, s. 121 – 130.

EMLER, David, *Francouzská historiografie soudobých dějin*, in: Pešek, Jiří a kol., *Napříč kontinentem soudobých dějin. Evropská historiografie po konci studené války*, Praha 2013, s. 16 – 53.

DEJMEK, Jindřich, *Jan Opočenský: obituarium se čtyřicetiletým zpožděním*, *Zpravodaj Historického klubu* 11, 200, s. 52–54.

DUCHÁČEK, Milan, *Václav Chaloupecký. Hledání československých dějin*, Praha 2014.

- ŘURČANSKÝ, Marek. *Gollovec Josef Pekař*, in: Jiroušek, Bohumil a kol. (edd.), Jaroslav Goll a jeho žáci, České Budějovice 2005, s. 9–24. (= *Historia Culturae VI*).
- ŘURČANSKÝ, Marek, *Jaroslav Bidlo a Gollova škola*, in: Jiroušek, Bohumil a kol. (edd.), Jaroslav Goll a jeho žáci, České Budějovice 2005, s. 439 – 449. (= *Historia Culturae VI*).
- GALANDAUER, Jan, *Památník Národního osvobození 1928 – 1948. Příběh prázdného legionářského panteonu*, in: Galandauer, Jan a kol., Národní památník na Vítkově, Praha 2012, s. 9 – 47.
- GALANDAUER, Jan, *Masarykova politická emigrace a čechoslovakismus*, *Acta universitatis Carolinae, Philosophica et historica* 3, 1996, s. 89 – 95.
- GOLL, Jaroslav, *Dějiny a dějepis*, in: Goll, Jaroslav, *Vybrané spisy drobné I díl*, Praha 1928, s. 13–27.
- HÁLEK, Jan, *Bedřich Štěpánek a Přemysl Šámal ve službě republice*, in: Hálek, Jan (ed.), *Americká stopa české Maffie. Vzájemná korespondence prvního československého vyslance v USA Bedřicha Štěpánka s kancléřem prezidenta republiky Přemysla Šámala (1921 – 1938)*, Praha 2015, s. 9 – 32.
- HÁLEK, Jan, „*Washingtonská aféra*“ a osud prvního československého vyslance v USA Bedřicha Štěpánka, *Historický obzor* 25, č.1/2, 2014, s. 22 – 23.
- HAMANNOVÁ, Brigitte, *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, Praha 2010.
- HAVLÍKOVÁ, Ludmila, „*Byla jsem svého času první docentkou, pak první profesorkou...*“ *Dopis Milady Paulové Haně Benešová*, *Slovanský přehled* 3, 2010, s. 367 – 373.
- HAVLÍKOVÁ, Ludmila, *K 120. výročí narození profesorky Milady Paulové (2. 11. 1871 – 17. 1. 1970)*, *Slovanský přehled* 97, 2011, s. 397 – 401.
- HAVLÍKOVÁ, Ludmila, *Milada Paulová. První profesorka dějiny slovanských národů a byzantologie na FF UK*, *Akademický Bulletin* 10, 2011, s. 26 – 27.
- HAVLÍKOVÁ, Lubomíra, *Můj život patřil vědě*, *Akademický bulletin* 12, 2011, s. 37.
- HAVRÁNEK, Jan – POUŠTA, Zdeněk, *Dějiny Univerzity Karlovy IV díl (1918 – 1990)*, Praha 1995.
- HAVRÁNEK, Jan a kol., *Dějiny Univerzity Karlovy 1802 – 1918 III díl*, Praha 1997.
- HOFFMANNOVÁ, Jaroslava, *Jaroslav Werstadt, historik a archivář zapomenutý?*, in: *Ad vitam et honorem: profesor Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k šestadesátým narozeninám*, Brno 2003 s. 177–188.

- HRABCOVÁ, Jana, *Československo – chorvatské vztahy v období 1918 – 1938*. Bakalářská práce FF MU, Brno 2006.
- HUBERT, Miroslav, *Pražská Rustonka a rod Rustonů*, Praha 2015.
- JIROUŠEK, Bohumil, *Historik Jaroslav Goll a jeho místo v českém dějepisectví*, in: Jiroušek, Bohumil a kol. (edd.), *Jaroslav Goll a jeho žáci*, České Budějovice 2005, s. 311 – 320 (= *Historia Culturae VI*).
- JIROUŠEK, Bohumil, *Karel Stloukal. Profesor obecných dějin*, České Budějovice 2014.
- LACH, Jiří, *Gollův žák Josef Šusta*, in: Jiroušek, Bohumil a kol. (edd.), *Jaroslav Goll a jeho žáci*, České Budějovice 2005, s. 343-356 (= *Historia Culturae VI*).
- LACH, Jiří, *Josef Borovička. Osudy českého historika ve 20. století*, Praha 2009.
- Jubileum vědecké pracovnice*, *Slovanský přehled* 42, 1956, s. 346.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *Edvard Beneš a Maffie v nejtěžším období Velké války. Řídila politická emigrace domácí odboj (červenec 1917 – říjen 1918)*, *Historie a vojenství* 44, 1995, s. 3 – 22.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky (1918 – 1938) I díl. Vznik, budování a zlatá léta republiky*, Praha 2003.
- KOSATÍK, Pavel, *Ferdinand Peroutka. Pozdější život (1938–1978)*, Praha 2011.
- KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátku národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 2009.
- Národní listy, 24. březen 1925, s. 5.
- NEUMANN, Bohumil, *Milada Paulová (1891–1970). Příběh cesty k dosažení první ženské docentury v Československu v roce 1925*. Rigorózní práce PF UK, Praha 2008.
- MALÝ, Ivan, *Vítkov. Místo národní paměti*, in: Galandauer, Jan a kol., *Národní památník na Vítkově*, Praha 2012, s. 47 – 67.
- MATOUŠEK, Josef, *Milada Paulová: Dějiny Maffie. Díl I. Ve znaku persekuce. Praha 1937, Unie, str. 664*, *Český časopis historický* 45, 1939, s. 97 – 100.
- MEZNÍK, Jaroslav, *Vývoj československé ideje za první světové války*, in: *Českoslovenství, středoevropanství, evropanství. Úvahy, svědectví a fakta k 80. výročí vzniku Československa 1918 – 1998*, Brno 1998, s. 121 – 123.
- MICHNÁČOVÁ, Petra, *„Drahá slečno doktore...“ Milada Paulová v letech 1925–1935*. Diplomová práce, Liberec 2014.
- Pětasedmdesátiny prof. dr. Milady Paulové*, *Slovanský přehled* 52, 1966, s. 312 – 313.

- POUSTA, Zdeněk, *Ženy nebádají jinak*, in: Kostlán, Antonín (ed.), *Semináře Výzkumného centra pro dějiny vědy z let 2000 – 2001*, Praha 2002, s. 163 – 170. (= *Práce z dějin vědy* 3).
- PROCHÁZKOVÁ, Lenka, *Neprávem zapomenutá Milada Paulová*, Od Ještěda k Troskám. Vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí 17, 2010, s. 73 – 77.
- PROCHÁZKOVÁ, Lenka, *Milada Paulová a zapomenuté místo paměti*, Boleslavica 12: vlastivědný sborník Mladoboleslavska 5, 2012, s. 220 – 223.
- PROCHÁZKOVÁ, Lenka, *Úvod a ediční poznámka*, in: Procházková, Lenka, *Výběrová edice z korespondence Albíny Dratvové Miladě Paulové*, *Práce z dějin Akademie věd* 1, 2012, s. 82 – 91.
- RYCHLÍK, Jan, *České, slovenské, československé dějiny – vztahy a souvislosti*, in: Valenta, Jaroslav a kol. (edd.), *Československo 1918 – 1938. Osudy demokracie ve střední Evropě*. Sborník z mezinárodní vědecké konference I díl, Praha 1999, s. 163 – 169.
- RIPKA, Hubert, *Dr. Milada Paulová: Jugoslavenki odbor. (Povijest jugoslavske emigracije za svjetskog rata od 1914–1918)*. *Izdala Prosvjetna nakladna zadruga u Zagrabu, 1925. Str. XXIII. 606*, *Slovanský přehled*, 17, 1925 s. 308 – 311.
- Sedmdesátiny Milady Paulové*, *Slovanský přehled* 47, 1961, s. 295.
- SOUKUPOVÁ, Blanka, *Praha – tradiční česká a nová státní metropole: mýtus a identita. K roli mýtů jako součásti ideologie nového češství a českoslovenství*, in: Soukupová, Blanka a kol., *Mýtus - „realita“ – identita. Státní a národní metropole po první světové válce*, Praha 2012, s. 9 – 33 (= *Urbánní studie* 3).
- ŠESTÁK, Miroslav, *Za profesorku Dr. Miladu Paulovou*, *Československý časopis historický* 18, 1970, s. 342 – 344.
- ŠESTÁK, Miroslav – ZÁSTĚROVÁ, Bohumila, *Milada Paulová*, *Slovanský přehled* 56, 1970, s. 216 – 218.
- ŠESTÁK, Miroslav a kol., *Dějiny jihoslovanských zemí*, Praha 2009.
- ŠTEMBERKOVÁ, Marie, *Doktorky filozofie a medicíny na pražské univerzitě od r. 1901 do konce první světové války*, in: Pešek, Jiří – Ledvinka, Václav (edd.), *Žena v dějinách Prahy. Sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies*, Praha 1996, s. 213 – 234.
- TOMEŠ, Josef, *První česká vysokoškolská profesorka*, *Odkaz: listy Masarykovy společnosti* 24/ 25, 2010, s. 28 – 30.

VILÍMEK, Tomáš, *Specifika soudobých dějin*, in: Čechurová, Jana a kol., *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*, Praha 2015, s. 167 – 184.

6.3 Slovníky

Masarykův slovník naučný: Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí, Praha 1925 – 1933 (hesla: Dostál Josef, Dorošenko Dmytro, Jastrebov Nikolaj Vladimirovič, Kievetter Alexandr Aleksandrovič, Lorković Ivan, Matoušek Josef, Merhaut Cyril, Pribičević Svetozar, Radić Stjepan, Trumbić Ante).

Ottův slovník naučný nové doby: Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému, Praha 1930 – 1943 (hesla: Borecký Jaroslav, Derér Ivan, Kramář Karel, Meštrović Ivan, Pára Odon, Rašín Alois, Supilo Franzo, Schneiner Josef, Steinhard Erich, Šrobár Vavro, Tisza István).

TOMEŠ, Josef, *Český biografický slovník 20. století I – III díl*, Praha 1999. (hesla: Borovička Josef, Matoušek Josef, Murko Matijo, Novotný Václav, Opočenský Hanuš, Pekař Josef, Peroutka Ferdinand, Ripka Hubert, Stloukal Karel, Šusta Josef, Werstadt Jaroslav).

7 Seznam příloh

- I. Milada Paulová ve svých pěti až deseti letech, v období akutního stádia TBC.
(MÚ AAV ČR, Milada Paulová, kart. 47, sign. V. a 1, inv. č. 959).
- II. Milada Paulová (MÚ AAV ČR, Milada Paulová, kart. 47, sign. V. a 1, inv. č. 967, M. Paulová – různé.).
- III. Milada Paulová (MÚ AAV ČR, Milada Paulová, kart. 47, sign. V.a 1, inv. č. 967, M. Paulová – různé.).
- IV. Milada Paulová (MÚ AAV ČR, Milada Paulová, kart. 47, sign. V. a 1, inv. č. 962, M. Paulová, Světozor 29, č. 22, 7. 3. 1929.).
- V. Milada Paulová (MÚ AAV ČR, Milada Paulová, kart. 47, sign. V. a 1, inv. č. 965, M. Paulová u příležitosti získání bronzové plakety ČSAV.).
- VI. Anna Paulová s dcerou Miladou (MÚ AAV ČR, Milada Paulová, kart. 47, sign. V. a 2, inv. č. 921, Rodiče a rodinní přátelé M. Paulové.).
- VII. František Paul (MÚ AAV ČR, Milada Paulová, kart. 47, sign. V. a 2, inv. č. 921, Rodiče a rodinní přátelé M. Paulové.).
- VIII. Přemysl Šámal (MÚ AAV ČR, Milada Paulová, kart. 4, sign. V. a 2, inv. č. 921, Rodiče a rodinní přátelé M. Paulové.).
- IX. Jmenování Milady Paulové mimořádnou profesorkou (MÚ AAV ČR, Milada Paulová, kart. 1, sign. I. a) 2, inv. č. 14.).



Příloha I.



Příloha II.



Příloha III.



Příloha IV.



Příloha V.



Příloha VI.



Příloha VII.



Příloha VIII.

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVÍ A NÁRODNÍ OSVĚTY

V Praze dne 23. září 1935.

Č.j. 106115/35-IV/3.

Paní soukr. doцентce

PhDr. Miladě P a u l o v é ,
řadové archivní a knihovní služby
při Národní a universitní knihovně

v P r a z e .

President republiky jmenoval Vás rozhodnutím ze dne 21. srpna 1935 mimořádnou profesorkou všeobecných dějin východní Evropy a Balkánského poloostrova na filosofické fakultě Karlovy university v Praze s účinností od 1. října 1935.

Uvědomuje Vás o rozhodnutí tom, žádám Vás, abyste se neprodleně představila panu rektoru uvedené university, složila do jeho rukou předepsanou přísahu a dohodla se s panem děkanem fakulty filosofické o svých přednáškách a cvičeních.

Vaše učební povinnost spočívá v tom, že jest Vám obor, pro který jste jmenována, podle předpisů té které doby platných řádně zastupovati, jmenovitě konati ze svého oboru přednášky a cvičení v rozsahu, vyhovujícím potřebám uvedené university nejméně však v rozsahu 5 hodin týdně v každém semestru, vedle potřebných cvičení.

Vyhrazuji si však Vaši učební povinnost blíže určit, po případě změnit, bude-li toho vyžadovati potřeba uvedené university.

Vaší služby při Národní a universitní knihovně v Praze Vás zprošťuji koncem měsíce září 1935.

Zároveň žádám zemský úřad v Praze, aby dosavadní Váš služební plat zastavil koncem měsíce září 1935 a poukázal Vám předepsaným způsobem k výplatě od počátku října 1935 služební plat mimořádného vysokoškolského profesora 2. stupně t.j. ročních 33.600 Kč slovy : třicet tři tisíce šest set, a činovné ročních 6.600 Kč slovy : šest tisíc šest set se zákonnými srážkami.

Ministr :
podpis nečitelný v.r.

Příloha IX.